

RAAMATUKOGU

RAAMATUKOGUNDUSE AJAKIRI

V AASTAKÄIK

1936

№ 2

SISUKORD:

F. Puksoo. Ühisettevõttest bibliograafia alal Balti riikides	49—53
A. Sibul. Raamatukogunduse arendamise siht- joonist	53—61
M. Jürma. Raamatukogunduse arengust Tšeh- hoslovakkias	62—67
A—s. Mõtteid ja soove tegevushooajaks . .	67—69
J. Saar. Taani rahvaraamatukogundusest . .	70—78
K. Kullango. Vanemad soovitatud raamatute nimestikud	78—80
Saksa raamatukogunduse alal	80—82
M. Nael. Raamatukoguhoidjate organiseeri- misest	82—84
Kutsetunnistuse omanike loetelu	84—86
Kroonika	86—94

TALLINN, EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING
1937.

Ajakirja „Raamatukogu“

tellimisi
võetakse vastu 1937. aastaks.

Aastakäigu hind 1 kroon.

Järgmine number ilmub aprillis.

Kaastööd palutakse saata hiljemalt 1. märtsiks s. a.

On veel saadaval „Raamatukogu“ vanemaid aastakäike:

I aastakäik 50 senti.

II aastakäik 1 kr.

III aastakäik 1kr.

Liikmeile ja raamatukogudele 20% hinnaalandus. Ühingu on võimalik tellida ka raamatukogude rakendusmaterjale: laenajakaarte, raamatukaarte ja kataloogikaarte à 100 tk. — 50 senti, kataloogi värvilisi vahekaarte (1,5 snt. tükk), üldnimestiku lehti 1 pgn. — 4 lk. à 3 snt., kuu-päevatemplid ühes numbritega, hind 6 kr. üks komplekt, ilma saatekuludeta.

Ühingu asukohaks on

TALLINN, VABADUSE PUIESTEE 4.

Samast saab tellida ühingu kirjastusel ilmunud kirjandust.

RAAMATUKOGU

RAAMATUKOGUNDUSE AJAKIRI

Nr. 2

31. detsembril 1936.

VI aastakäik

Ilmub 2 korda aastas.	Toimetus: R. Antik, M. Jürma, A. Kettam, M. Nael, F. Puksoo, A. Sibul, vast. toimet.	Kuulutuste hind:
Tellimishind Kr. 1— aastas.	Väljaandja: Eesti Raamatukogu- hoidjate Ühing. Address: Tallinna Keskraamatukogu. Tel. 447-39.	1 külg Kr. 18.—
Üksik nr. 50 senti.		1/2 külge „ 9.—
		1/4 „ „ 5.—

Ühisettevõtteist bibliograafia alal Balti riikides.

29.—30. novembril sel aastal toimus Tartus II Balti riikide Vaimse Koostöö Komisjonide kongress, millest osa võtsid peale Eesti ka Leedu, Läti, Soome ning Rootsi esindajad. Rootsi üheks esindajaks oli Stokholmi Kuningliku Raamatukogu juhataja Riißbibliotekaar J. Collijn. Muude probleemide hulgas, nagu Balti riikide vaheline võõrkeel jne., oli allakirjutanult päevakorras nelja maa vahel teostatavatest ühistest sammudest raamatukogude huvides, peamiselt bibliograafia alalt. Nende vastu ongi juba varemni huvi tuntud nii I kui ka II Balti riikide raamatukoguhoidjate kongressil ning I Balti riikide Vaimse Koostöö Komisjonide kongressil Kaunases sügisel 1935. a.

Esiteks tuleks võimaldada meie vaimutoodangu levitamist ka välismaal huviosalistes ringkondades, eriti mis puutub teaduslikku kirjandusse. Kahjuks on väikerahvaste, siinhulgas ka Balti omade keeled vähe levinud välismaal, võrreldes suurrahvaste, inglise, prantsuse ja saksa omadega. Sest lähedes, kuna vähe avaneb selliseid võimalusi, nagu hra R. Antiku „Eesti raamat 1535—1935“ puhul, mis avaldati rööbiti eesti- ja saksakeelses tekstis, tuleks teaduslikke töid tutvustamise mõttes varustada ühe võõrkeelse kokkuvõtte ehk resümee ga. See resümee võiks moodustada 4—8% kirjutise ulatusest ning puudutaks esmajoones ajakirjade artikleid, kuid ka üksikteoseid, monograafiaid. Seda ongi seni praktiseeritud leedu, läti, soome ning eesti tähtsamais publikatsioonides ning Tartu Ülikooli, Riigi Statistika Keskbüroo kui ka mõne teadusliku Seltsi väljaanded Eestis on varustatud olnud

muukeelsete, peamiselt saksakeelsete lühiülevaadetega. Monograafiaist võiks nimetada allakirjutanu „Eesti raamatu arengulugu“ ning teisi väljaandeid, mil niisamuti saksakeelsed referaadid. Kuid neid juhuseid ei esine siiski nii tihti ning seda tuleks nõuda kõigi ajakirjade kirjutiste kohta, mis vähegi huvi võiksid pakkuda ka väljaspool kodumaa piire. Näiteks pole kahtlust, et käesolev meie häälekandja „Raamatukogu“ leiaks teed naaberriikide ametivendade hulka, kui igal artiklil oleks kas või 10-realine muukeelne sisuseletus ligi. Seda tõendavad samuti ühised Balti raamatukoguhoidjate kongressid. Siirdudes bibliograafiaile, peab mõnna, et need on üheks rahvusvaheliseks läbikäimise vahendiks, kui nii tohib öelda. Nende kaasabil tutvutakse teaduslike saavutistega üksikult erialadelt. Sääraseid bibliograafiaid nimetatakse eriteaduslikeks. Kuid viimaste tähtsus on seda suurem ning väärtuslikum, mida laiemaid ringkondi need haaravad. Sellega ongi seletatavad püüded, neid viia rahvusvahelise aluseni ja juba ilmubki esimesse kümnendisse jõudnuna ajalooliste teaduste rahvusvaheline bibliograafia, milles ei puudu ka Eesti oma loenditega. Peale selle on valmimisel rahvusvaheline kasvatusteaduslik bibliograafia Rahvusvahelise Vaimse Koostöö Instituudi poolt Pariisis. Kuid need käsitlevad vaid üksikuid alasid ja oleks soovitav, et ka mõni Balti riikidevaheline bibliograafia päevavalgust näeks, näiteks loodusteaduste alalt, kuna sellised puuduvad kitsamaski ulatuses, haarates ainult ühe rahva toodangut. Paremas seisundis kui loodusteadused on küll selles suhtes humanitaar- ehk vaimuteadused Eestis ja Soomes, kus ilmuvad iga-aastased arvustavad ülevaated. Nõnda loendab Õpetatud Eesti Seltsi väljaantav „Eesti filoloogia ja ajaloo aastaülevaade“ kõiki raamatuid ning ka kirjutisi, ajalehtedest ainult küll tähtsamaid, mis käsitlevad eesti keelt, kirjanduslugu, ajalugu, rahvaluulet, muinasteadust ehk arheoloogiat, rahvateadust ehk etnograafiat. Lätis ja Leedus aga puuduvad veel sellised ülevaated. Teadusliku ning riikliku propaganda mõttes ei oleks liigne koguni nelja maa vaheline ühine bibliograafia vaimuteaduste alalt „Eesti filoloogia ja ajaloo aastaülevaate“ eeskujul.

Eriteaduslikest bibliograafiaist ei seisa kaugel raamatute valimike nimestikud. Kuivõrd siiski need tähtsad on, ilmneb Haridusministeeriumi juures erilise komisjoni koostatud „Avalikele raamatukogudele soovitatud raamatute nimestikest“. Neile täienduseks ilmusid Eesti Raamatu-aasta Peakomitee poolt omakorda „Eesti algupärase ja tõlkekirjan-

duse valimike nimestikud“, kus ei arvestata ainult kõige uue-
mat kirjandust, nagu teeb seda „Soovitatud raamatute nimes-
tik“, vaid esineb valik teoseid tervest eestikeelsest toodangust.
Kuid eelpool nimetatud juhtudel oleks valiku teostamine igal
eesti raamatukoguhoidjal isiklikult siiski kergem keele tund-
mise tõttu kui näiteks läti, leedu või soome kirjanduse alalt,
kuna neid keeli vähe tuntakse. Seepärast olekski eriti vaja-
lik ühine nelja riigi vaheline iga-aastane tähtsamate teoste
nimestik, mis tuleks lomulikult kasuks nii teaduslikele kui ka
suuremate linnade raamatukoguhoidjaile. Küll katsetas omal
ajal, 1924.—1929. aastais, Rahvusvahelise Vaimse Koostöö
Instituut kõigis Rahvasteliitu kuuluvais riikides ilmunud pari-
mate raamatute nimestike väljaandmisega, kusjuures iga riik
oma trükitoodangu suuruselt ning tähtsuselt oli paigutatud
vastavasse kategooriasse. Kategooriaid oli 4 ning Eesti kuu-
lus viimasesse, õigusega esitada 5 teost, mis on ilmunud ühe
aasta jooksul. Valimikku teostas komisjon Tartu Ülikooli
raamatukogu juhataja eesistumisel. Kuid see nimestik, koos-
tatud igas maas erikomisjonide poolt, ei suutnud täita temale
asetatud ülesandeid — olla juhiks raamatukoguhoidjaile kir-
janduse hankimisel raamatukogudesse. Seda takistas teose
ebäühtlus ning ühiste põhimõtete puudumine. Loodetavasti
kujuneks Balti riikide vaheline nimestik palju reaalsemaks,
kui endine rahvusvaheline, sest loendamisele kuuluvate teoste
arv iga maa kohta tõuseks vähemalt kuni 50-ni, ja seda koos-
tatakse kindlail printsiipidel. Juba I Balti raamatukoguhoid-
jate kongressil Riias avaldati soovi sellise publikatsioonide,
peamiselt perioodiliste, ühise nimestiku väljaandmiseks, mis
kuulaksid tasuta vahetusele nii oma maa kui ka
välismaa teaduslike asutiste avaldiste vastu. Need leiavad
asetavaliselt asutise raamatukogu magasinides ning seetõttu
nad omavad erilist kaalu raamatukogude koostise kasvamisel.
Nõnda näiteks saab Tartu Ülikooli raamatukogu vahetusena
„Tartu Ülikooli Toimetuste“ vastu välismaa ülikoolidelt, aka-
deemiailt ja muilt asutistelt üle 300 igasuguse ajakirja, peale
selle veel suur hulk väitekirju. Teaduslikule raamatukogu-
hoidjale kui ka linnaraamatukogudele, kuna ju linnavalitsu-
sed avaldavad mõndagi, mis võiks kuuluda vahetusmaterja-
lide hulka, pole liigne teada, missuguste naaberriikide asutiste
väljaandeid saaks hankida endale vahetuse teel tasuta oman-
damiseks. Selleks on vajalik eesti, leedu, läti ning soome
publikatsioonide nimestik.

Mitte vähem tähtis probleem raamatukogunduse alal ei
ole ka vastastikuse laenuutamise teosta-
mine. On ilmne, et raamatukogud, eriti meie väi-

kestes oludes, pole suutelised täiendama oma magasiniruumi iga kasutamiseks vajaliku teosega. Siin abistab vaid raamatukogude vaheline kaastöö ning ongi kujunenud enam-vähem juba üldiseks kombeks, et üks raamatukogu laenutab teisele harilikult ühe kuu peale ajutiseks kasutamiseks mõne soovitud teose või teosed. Muidugi välismaale saadetakse ainult neile raamatukogudele, mis oma tulekindlate ruumidega ning tunnustatud laenutamiskorraga pakuvad küllaldast tagatist, et teos ka korralikult tagastatakse ning võõras raamatukogus kaduma ei läheks. Sellist vastastikust laenutamist on seni teostanud meil Tartu Ülikooli, Eesti Rahva Muuseumi, Riigiraamatukogu ning Eestimaa Kirjanduse Ühingu raamatukogud, nad on laenanud kodu- ning välismaale teoseid ning saõlt omakorda ka laenutanud. Peale nende saadab ju teatavasti Tallinna Keskraamatukogu kasutamiseks seaduse alusel raamatuid ka maaraamatukogudele. Muidugi ei riski nii toimida maaraamatukogude suhtes meie eelnimetatud teaduslikud raamatukogud, sest need koosnevad juba haruldasmaist teoseist. Siiski on Ülikooli raamatukogu laenutanud raamatuid linnaraamatukogudele ning ei keeldu ka tulevikus seda tegemast, kui ainult pole tegemist mõne haruldase trükise või käsikirjaga või kui teos kohal pole kasutamisel lugemissaalis. Balti riikide raamatukogude nimestik täidaks tegelikus raamatukogu praktikas küll oma otstarvet, millised oleksid õigustatud laenutama teoseid teiste riikide raamatukogudest. Raamatukogusid võiks jaotada koguni kahte liiki: ühed, kes pakuvad hoiukindlustust käsikirjadele ning haruldistele, teised, kuhu võib saata tavalisi väljaandeid. Veelgi olulisem lisa aga nimestikule on vastastikuse laenutamise määrused ning põhitingimused.

Sest ajast, kui leiutati puupaberi valmistamise tehnika XIX saj.-i lõppaastakümneil, mis tõi endaga kaasa küll paberitoodangu kasvamist ning sel teel valmistatud paberisortide odavust, avaldatakse rahulolematust paberi vähesese vastupidavuse suhtes. Muidugi pole sellest niivõrd huvitatud tavaline kodanik oma isikliku raamatukogu täiendamisel ning ajalehe ärakasutamisel praktilisteks otstarveteks kui raamatukogud ning eriti rahvusraamatukogud. Kodanik on üsna rõõmus odava raamatu üle, mida osaliselt võimaldab paber, kuid raamatukogudes, mis saavad seaduse alusel tasuta sundeksemplare, et neid säilitada järeltulevatele põlvetele, ilmneb, et ajalehe aastakäik mõnekümne aasta järele muutub kollaseks ja poolesajandi järele kõduneb. Selle küsimusega on teotsenud rahvusvahelised raamatukoguhoidjate-asjatundjate

kui ka muud komisjonid, kuid ainukeseks pääseteeks on osutunud nõuda sundeksemplare vastupidaval kaltsupaberil. Sest näiteks 15. sajandil trükitud raamatu paber, millal ei tuntud veel puust ehk tselluloosist valmistatud paberit, on praegugi sama värske kui 500 aastat tagasi. Ei teeks kirjas-tajaile erilisi raskusi anda üks s u n d e k s e m p l a r igast raamatust kaltsupaberil. Suuremate kuludega teostatav on aga ajalehe eksemplari saatmine kaltsupaberil, sest suuremad ajalehed trükitakse praegu rotatsioonimasinal lõpmatule pa-berirullile. Erilisel paberil eksemplari tuleb aga siis ära tõm-mata käsi- või kiirpressil. Kuid seegi on võimalik! Peale selle ei puudu siingi eeskujusid Eesti alalt, kuna Tartu Ülikool trükib praegu juba 10 eksemplari „Tartu Ülikooli Toimetusi“ 100% kaltsupaberil, et neid saata alalhoidmiseks peale Tartu Ülikooli ja Eesti Rahva Muuseumi raamatukogu kaheksale välismaa raamatukogule.

Lõppeks on paljude rahvusbibliograafiate, ka „Eesti raamatute üldnimestiku“ puuduseks see, et võõrast keelest tõlgitud teoste pealkirjadele ei lisata algkeeles ilmunud raamatu tiitlit. Kirjanduslikele ning teaduslikele uurimustele teeb see suuri takistusi ja seda rohkem, et tõlke pealkiri on väga tihti moonutatud. On veel õnn, kui see on tehtud alg-keelest, kuid mõnigi meie kirjastaja lepib ka käsikirjaga, mis on tõlgitud tõlke järele. Siin oleks kirjastajate kohuseks tea-tada rahvusbibliograafia koostajaile o r i g i n a a l t e o s t e pealkiri. Suuremad rahvusbibliograafiad, nagu inglise oma, on seda juba omaks võtnud ja pealegi ilmub mõnda aastat Rahvusvahelise Vaimse Koostöö Instituudi poolt „Tõlgete nimestik“ (Index Translationum). Kuid sellesse on mahuta-tud seni vaid suuremate rahvaste keelte tõlked, kuna eesti ja teiste Balti rahvaste keelte tõlked seal täielikult puuduvad.

Puudutasin eelpool küsimusi, mis esmajoones kuuluvad teadusliku raamatukoguhoidja huvipiirkonda, kuid milledega tutvumine ei oleks liigne ka avalike raamatukogude hoidjaile.

Fr. Puksoo.

Raamatukogunduse arendamise sihtjoonist.

Avalike raamatukogude seadus, mis kehtima hakkas 1. jaan. 1925. aastal, kohustab valdu, aleveid ja linnu ülal pidama avalikke raamatukogusid sel määral, et nad oleksid kättesaadavad kogukonna elanikele.

Selle seaduse tulemusena on nüüd kõigil mainitud omavalitsustel olemas avalikud raamatukogud. Raamatukogude võrk, millele pandi alus juba enne seaduse kehtima hakkamist, on seaduse kehtivuse ajal peaaegu täiesti välja kujunenud. Viimaseil aastail on ainult mõned üksikud raamatukogud võrku juurde võetud, et esinevaid lünke kõrvaldada. 1934./35. aastal kuulus meil avalike raamatukogude võrku 720 raamatukogu. Keskmiselt tuli meil üks raamatukogu iga 1500 elaniku kohta, Soomes iga 2000 ja Taanis iga 4000 elaniku kohta.

Kas asutada uusi avalikke raamatukogusid?

Kuigi meie ideaaliks on kord nii kaugele jõuda, et igas kooliringkonnas töötaks oma korralik avalik raamatukogu, ei pea ma siiski praegu otstarbekohaseks asuda eeskätt seda sihti taotlema. Võrgu täiendamine ligi 400 raamatukoguga, et saada igasse kooliringkonda avalik raamatukogu, nõuaks suuri kulusid raamatute soetamiseks, köitmiseks, rakendusmaterjalideks, juhatajate palkadeks ja majanduskuludeks. Need kulud oleksid siis õigustatud, kui meie võrreldes Soome ja Taaniga oleksime elanike varustamises raamatukogudega mainitud maadest kaugele maha jäänud. Seda aga praegu nentida ei saa. Meil tuleb üle 1200 kooliringkonna kohta 720 avalikku raamatukogu. Soomes on umbes 6000 kooliringkonda, kuid võrku kuuluvaid kogusid oli 1935. aastal 2110.

Arvesse võttes neid asjaolusid tuleks minu arusaamise järele peaarhitektuur raamatukogude arendamise töös langetada mitte uute raamatukogude loomisele, kuigi seda raamatuaasta puhul avalikkuses korduvalt soovitati, vaid olevate avalike raamatukogude seisukorra parandamisele. Neid tuleks arendada, täiendada ja korraldada, et nad muutuksid tõelisteks kultuurasutusteks.

Puudusi praeguses töös.

Praegu revideerivad ja instrueerivad raamatukogusid koolinõunikud. Seda teevad nad oma otseste ülesannete kõrval, mis isegi nõuab juba nende täit tähelepanu ja tööjõudu. Seega jääb neil raamatukogudele vähe aega. Pealegi ei tööta ega ole töötanud keegi neist kutseliselt raamatukogunduse alal. Nad ei saa rääkida instrueerimisel oma kogemustest. Sel on aga nõuandmisel väga suur tähtsus. Sellepärast piirdubki nende töö peamiselt raamatukogude revideerimisega.

Instrueerijalt tuleb aga nõuda, et ta mitte ainult ei vaataks, kas raamatukogu töötab, vaid näitaks kätte ka puudused ja annaks juhatusi, kuidas neid kõige otstarbekohasemalt kõrvaldada. Vahel ei piisa ka sellest, vaid tuleb instrueerijal enesel otsekohe asuda töö juurde ja tegelikult näidata, kuidas korraldustööle alus panna, et ta tuleks korralik ja otstarbekohane. Õpetused ja juhatused, ka kõige paremad, hajuvad väga kiiresti, kui ei ole näitena sellekohast eeskuju, mida jälgida.

Meil on küll avalike raamatukogude võrgus 720 raamatukogu, kuid ei ole kellegi saladus, et osa neist ei tööta korralikult. Järelevalve on nõrk. Vallad pole avalike raamatukogude vastu tunnud kuigi palju huvi. Ka maavalitsused ei ole selles asjas suurt agarust üles näidanud. Koolinõunikud on oma otseste ülesannetega koormatud ja pole saanud raamatukogudele küllaldaselt rõhku panna. Haridusministeeriumis ei ole ühtegi ametnikku, kelle otseks ülesandeks oleks hoolitseda avalike raamatukogude eest. Meil on muinsuskaitse inspektor, noortejuht ja nõunik. Kuid avalike raamatukogude jaoks ei ole Haridusministeeriumis kedagi, kes nende tööd keskkohast korraldaks ja juhiks.

Selle tulemuseks on, et avalike raamatukogude töö meil kipub lonkama ja kasutamine langeb. Seda tuleb märkida just maaraamatukogude kohta, kus laenutus 1934./35. aastal võrreldes 1930./31. aastaga on langenud ümmarguselt 60.000 köite võrra. Muidugi on siin kaasa mõjunud ka teised põhjused, eeskätt riikliku toetuse kärpimine, mis suurelt nõrgestas raamatukogude ostujõudu.

Raamatukogunduse büroo.

Mainitud puuduste kaotamiseks tuleks asuda meie raamatukogunduse juhtimise ja järelevalve reformeerimisele. Eeskätt oleks soovitav, et raamatukogunduse juhtimine Haridusministeeriumis koondataks ühe eriorgani kätte, mille nimeks võiks olla raamatukogunduse büroo. Ta alluks koolivalitsuse direktorile. Skandinaavias, Soomes, Saksas, Venes jne. on loodud vastavate ministeeriumide juurde eriorganid, büroode, valitsuste, ametite jne. nimetuse all. Nad koosnevad juhatajast, konsulentidest ja vajaduse korral kantselei-ametnikest. Mainitud riikides tehakse suuri pingutusi raamatukogunduse arendamiseks, ja nende eriorganite plaanikindla tööga on saavutatud silmapaistvaid tulemusi. Eriti pean esile tõstma Taanit, kus töö raamatukogunduse arendamisel on

annud austust ja lugupidamist äratavaid tulemusi. Olgu märgitud, et Taanis kasutab iga elanik aastas 2,7 raamatut, kuna meil sellevastu tuleb iga elaniku kohta 1,5 loetud köidet.

Ka meie kooliraamatukogud vajavad suuremat tähelepanu ja korraldavat kätt. Nendegi juhtimise võiks usaldada loodava büroo hooleks. Peajoontes oleksid büroo ülesanded järgmised:

1. Raamatukogunduse arendamise kavade väljatöötamine ja esitamine koolivalitsuse direktorile.
2. Tarvilike seaduste ja määruste kavade väljatöötamine ja esitamine.
3. Raamatukogunduse juhtimine ja arendamine sellekohase plaani alusel.
4. Järelevalve, et seadusi ja määrusi täidetak.
5. Nõuanne raamatukogude juhatajaile nende töös.
6. Raamatukogude revideerimine.
7. Kursuste ja eksamite korraldamine raamatukoguhoidjaile.
8. Soovitatud raamatute nimestiku koostamine.
9. Raamatukogudele antava toetuse jaotamine.
10. Riiklise toetuse eelarve kava koostamine.
11. Raamatukogude aruannete läbivaatamine ja juhatuste andmine nende koostamiseks.
12. Lihtsamate ja otstarbekohasemate töömeetodite läbiviimine.
13. Raamatukogujuhatajate päevade korraldamine.
14. Raamatukogunduse propaganda.

Arvesse võttes asjaolu, et büroo juhtimisele kuuluksid ka kooliraamatukogud, peaks see koosnema juhatajast ja kahest konsulendist, kelledest ühel olgu pedagoogiline ettevalmistus, et ta võiks kooliraamatukogud võtta oma erialaks. Soomes töötab peale raamatukogude büroo juhataja veel 7 konsulenti ja kantseleiametnik.

Raamatukogunduse nõunik.

Säärase büroo loomine raamatukogunduse juhtimiseks, kui selle juhatajaks ja konsulentideks leitakse sobivad ja innustunud inimesed, kellel on ka rohkesti vajalikke kogemusi, peaks meie raamatukogunduse arengule suurelt kaasa aitama. Kuid arvesse võttes praegusi olusid ja võimalusi kardan, et kolme uue koha asutamine võib saada büroo loomisele komistuskiviks. Sellepärast esitan siin teise kava, mille teostamisel tuleks ministeeriumi koosseisu täiendada ai-

nult ühe raamatukogunduse nõuniku kohaga. Ta alluks otse koolivalitsuse direktorile ja tema juhtida jääks terve meie raamatukogundus, nagu see on ette nähtud raamatukogunduse büroo ülesannete loetelus.

Ringkondlikud keskraamatukogud.

Loomulikult ei ole üks inimene suuteline seda ülesannet täitma. Talle tuleb leida abijõude. Neid võiks saada keskraamatukogude juhatajaist, kui asuda keskraamatukogude võrgu loomisele. Lisaks Tallinna Keskraamatukogule, kes juba raamatute laenutuses täidab riikliku keskraamatukogu ülesannet, tuleks ellu kutsuda esialgu veel 3 keskraamatukogu ja neile allutada revideerimise ja instrueerimise suhtes ümbruskonna raamatukogud. Nii tuleks esimeses järjekorras luua keskraamatukogu Tartus. Sellele võiksid järgneda Viljandi ja Rakvere keskraamatukogud. Revideerimise ja instrueerimise mõttes võiks näit. Tallinna Keskraamatukogule allutada Harjumaa, Rakvere Keskraamatukogule Viru- ja Järvamaa, Tartu Keskraamatukogule Tartu-, Võru- ja Petserimaa, Viljandi Keskraamatukogule Valga-, Viljandi- ja Pärnumaa raamatukogud. Lääne- ja Saaremaa raamatukogude revideerimine-instrueerimine jääks Haridusministeeriumis töötava raamatukogunduse nõuniku hooleks.

Uusi raamatukogusid keskraamatukogude jaoks asutama hakata ei ole tarvis. Mainitud linnades on juba raamatukogud olemas ja tuleks ainult kokku leppida nende ülalpidajatega, et linnaraamatukogu täidaks teatud ringkonna keskraamatukogu ülesandeid ja tema juhataja või mõni ametnik oleks selle ringkonna raamatukogude revideerija ja instrueerija. Arvatavasti ei ole kokkuleppe saavutamine raske, kui vastutasuks linnaraamatukogule antakse suuremat riiklikku toetust. Loomulikult tasuks riik juhatajale revideerimis- ja instrueerimis-sõitude puhul sõidu- ja päevarahad.

Säärasel teel saaksime raamatukogude instrueerijateks ja revideerijateks inimesed, kes kutseliselt sel alal töötavad ja kes selletõttu oma nõuannetes ja juhatustes võivad tugeada endi kogemustele. Pealegi oleksid nad raamatukogudele lähemal kui Haridusministeeriumis asuvad konsulendid. Oma maakonna linna on ikka raamatukoguhoidjal asja ja siis saab ta ka isiklikult juhatusi küsida ja ühtlasi tutvuda keskkogus oleva kirjandusega ja töötamisviisidega.

Peale selle tuleks keskraamatukogude peale panna raamatute laenutus oma ringkonna kodanikele ja raamatukogu-

dele. Meie maaraamatukogud on üldiselt nõrgalt kirjandusega varustatud. Nad ei suuda nõudlikumaid lugejaid rahuldada, sest neil puudub raha laiemas ulatuses kirjanduse soetamiseks. Siin peavad keskraamatukogud appi tulema. Saades suuremat riiklikku toetust võivad nad oma kogu täiendada suuremas ulatuses eestikeelse kirjandusega ja teha ka teatud valik võõrkeelsest kirjandusest. Raamatuid, mida maakogus ei leidu, võib laenaja nõutada oma ringkonna keskraamatukogust. Ei ole see ise võimeline seda nõudmist rahuldama, siis hangib ta raamatu mõnest teisest keskraamatukogust. Sel teel saaksime maa-lugejatele teha kättesaadavaks raamatud, mis neile tarvilikud ja mis neid huvitavad.

Et raamatute saamine lugejaile liig kalliks ei läheks, tuleks lugeja kanda jätta peale lugemismaksu, kui seda võetakse, ainult raamatu tagasisaatmise kulu, kuna kättesaatmise kulu kannaks kas raamatukogu, saadud toetuse eest või annaks riik selleks erisumma. Et publik keskraamatukogust raamatute saamise võimalust kasutab, seda näitab Tallinna keskraamatukogu tegevus, kus läinud aruande-aastal laenu-tati väljaspoole Tallinna piire 4337 köidet.

Lisaks mainitud keskraamatukogudele võiks neid edaspidi järk-järgult ellu kutsuda ka teistes maakondades. Meie ideaaliks võiks olla, et iga maakond saaks oma keskraamatukogu. Taanis on praegu töötamas 29 keskraamatukogu. Mõnes maakonnas on neid koguni kaks. Keskraamatukogu ülesannete täitmise eest saavad kogud erilist toetust. Nad laenu-tavad seal raamatuid maksuta üksikuile isikuile ja raamatukogudele. Keskraamatukogude juhatajad on oma ringkonna raamatukogude instrueerijad ja revideerijad. Rootsis asuti uue raamatukogude seaduse alusel keskraamatukogude võrgu loomisele. Praegu töötab seal 7 keskraamatukogu. Võrku täiendatakse uute keskraamatukogude ellukutsumisega.

Keskraamatukogude ülesanded oleksid:

1. Juhtida ja toetada oma piirkonna raamatukogude tööd revideerimise ja nõuande teel, nii hästi tehnilistes küsimustes kui ka kirjanduse valikus.

2. Üksikute raamatute kui ka valikkogude laenutamine ühingutele, õpiringidele, õppeasutustele ja üksikutele isikutele, kas kohalike raamatukogude vahetalitusel või otse.

3. Hankida keskkogusse võimalikult mitmekesine valik kodumaist ja võimaluse piires ka välismaist kirjandust igalt alalt.

4. Koguda võimalikult kõike oma piirkonda käsitavat kirjandust.

5. Laste- ja noorsoo raamatukogu ellukutsumine kesk-raamatukogu juures.

Peale selle võiks keskraamatukogude juhatajaist moodustada nõukogu, kes raamatukogunduse nõuniku juhatusel kaaluks kõiki raamatukogundusse puutuvaid tähtsamaid küsimusi. Sel teel oleks võimalik küsimusi mitmekülgselt valgustada ja luua töös ühtlust. Ühtlasi seisaks raamatukogunduse nõunik siis paremas kontaktis tegeliku elu nõuete ja vajadustega.

Mulle näib, et keskraamatukogude kaudu revideerimise ja instrueerimise korraldamine tuleb odavam kui büroo loomise juures, kus tuleks ametisse palgata 2 konsulenti. Kuid vaevalt saaksid aga keskraamatukogude juhatajad nii tihti külastada raamatukogusid, kui seda võiksid teha konsulendid, kelle peaaesanne olekski ju raamatukogude instrueerimine ja revideerimine.

Kohalikud keskraamatukogud.

Edasi tuleks kohalike omavalitsuste piirkonnas töötavate avalike raamatukogude vahel püüda luua tihedamat koostööd. Suuremates omavalitsuse üksustes töötab meil praegu mitu avalikku raamatukogu, kuid see töö sünnib ilma mingi sidemeta üksteise vahel. Iga raamatukogu ostab ise raamatud, köidab ja korraldab nii, nagu see temale meeldib või kuidas seda heaks arvab. Puudub kooskõla ja koostöö. Eriti paistab see silma raamatute ostmisel, kus iga kogu ostab peaaegu samu raamatuid mis teinegi. Arvesse võttes meie raamatukogude krediitide piiratust, jääb raamatute valik väga kitsaks. Populaar-teaduslikku kirjandust ostetakse äärmiselt vähe, kuna raha kulub peamiselt ilukirjanduslike teoste ostmiseks. Et ka selle vähese krediidiga, mis on kogude tarvitada, saavutada suuremat valikut, on tingimata tarvilik luua koostöö ühe omavalitsuse piirkonda kuuluvate raamatukogude vahel. Selle saavutamiseks on tarvis igas omavalitsuse üksuses, kus on töötamas mitu avalikku raamatukogu, moodustada ühest neist keskraamatukogu, kuna teised jääksid tema harukogudeks. Juba praegu on see võimalus avalikude raamatukogude seaduses ette nähtud, kuid kahjuks on puudunud organ, kes selle läbiviimise heaks oleks töötanud. Vallad ise nähtavasti ei ole võimelised seda tegema. Kesk-kogu juhiks tervet teatud omavalitsuse raamatukogude tööd, korraldaks ostud, inventeerimise, liigitamise, kataloogimise, köitmise jne. Tema korraldaks ka raamatute jaotuse ja va-

hetuse üksikute kogude vahel. Sel teel oleks võimalik saavutada seda, et ei ostetaks iga kogu jaoks samu raamatuid, vaid valitaks ka teisi ja pandaks rohkem rõhku populaarteaduslike kirjandusele, mida seni võrdlemisi vähe maaraamatukogudesse on soetatud. Loomulikult tuleb harukogude juhatajaile võimalust anda kõigis raamatukogudesse puutuvais küsimusis kaasa rääkida, eeskätt aga ostetavate raamatute juures. Nii saaks kõik ühe omavalitsuse raamatukogud rakendada plaanikindlale tööle ja krediidi kasutamine võiks sündida märksa otstarbekamalt kui siis, kus iga raamatukogu omaette töötab. Kui leitakse keskraamatukogu juhiks isik, kes andumusega töötab, siis võib häid tagajärgi saavutada. Loomulikult tuleks riiklik kui ka omavalitsuse toetus anda keskraamatukogu käsutusse. Skandinaavias ja Soomes toetab riik harilikult ainult ühte raamatukogu omavalitsuse piirkonnas.

Muidugi tekivad kohalike keskraamatukogude loomisel mitmesugused raskused, kuna tegemist on suures enamuses seltside raamatukogudega. Otsene sundus ei annaks vahest soovitavaid tagajärgi. Tuleks rohkem rõhku panna selgitusele ja anda ka kohalikele keskraamatukogudele suuremat toetust. See aitaks küsimuse kiiremale lahendamisele omalt poolt kaasa. Et aga ka meie oludes kohalike keskraamatukogude võrk läbiviidav on, seda tõendab Saue valla kogemus, kus sellele teele asutud.

Palga küsimus.

Praegu kehtib nõue, et raamatukogujuhatajal olgu kutse. Kuid tasuküsimus on jäänud täiesti lahtiseks. Seda võib ülalpidaja anda või andmata jätta, kui leiab kedagi, kes on valmis tasuta töötama. Seni on umbes 60% raamatukogujuhatajaist töötanud ilma tasuta. Kuigi seda tööd tehakse kõrvaltöona, nõuab ta siiski, kui seda teha korralikult ja tulemustega, rohkesti aega ja vaeva. Tasuta töötamise puhul jätkub armastust ja huvi asja vastu paariks või kolmeks aastaks. Üksikuil juhtumel ka kauemaks. Siis tüdinetakse ja loobutakse. Seda näitavad sagedased raamatukogujuhatajate vahetused. Nii lahkus Virumaal, kus sääraseid kokkuvõtteid on tehtud, igal aastal umbes 20—25% raamatukogujuhatajaist oma kohtadelt. Nende asemele tulevad uued. Raamatukogutöö nõuab aga pikemaajalist plaanikindlat töökava, eriti meie oludes, kus kogudel äärmiselt väikesed summad kasutada. Kui aga juhatajad vahetuvad, siis ei saa töö

olla suuri tulemusi. Sellepärast oleks tarvilik, et raamatukogujuhatajaile kuidagi võimaldataks töötasu. See seoks inimesi rohkem töö juurde ja annaks lõpuks paremaid tulemusi. Kõige parem lahendus oleks muidugi, kui juhatajaile tasu määratakse töötundide alusel, võttes arvestuse aluseks õpetajate palgad. Kuid kardan, et seda on raske läbi viia. Belgias annab riik raamatukogujuhatajaile palga maksmiseks toetust kogu lahtioleku kordade alusel. Kui kogu on nädalas üks kord avatud, saab juhataja tasu 150 franki aastas, kui tal on kutse, kui kaks korda nädalas, siis 300 franki aastas.

Kui otsese tasu määramine osutub võimatuks, siis on võimalik tasu saamist soodustada kaudsel teel. Selleks tuleks meie riikliku toetuse andmise viisi muuta. Meil antakse praegu toetust ainult raamatute ostmiseks ja sedagi äärmiselt piiratud. Mulle näib, et me võiksime toetuste andmisel raamatukogudele minna Skandinaavia või Soome süsteemile. Neis maades riik kannab teatud osa olenevalt kulutatud summa suurusest või teatud protsendi raamatukogule kulutatud summast. Nii võtab Soomes riik käesoleval aastal oma kanda 50% raamatukogudele kulutatud summast. Taanis moodustas riigi toetus 1934./35. aastal 43% raamatukogude kulu-dest, meil aga samal aastal 8,5% kõigist kulu-dest. Kui nüüd riik kannaks teatud osa või protsendi kõigist raamatukogu kulu-dest, siis oleksid omavalitsused kergemini valmis raamatukogujuhatajaile tasu maksuma. Mulle näib, et selle küsi-muse lahendamine on väga oluline meie raamatukogunduse arengu soodustamiseks ja sellepärast olen ta siin esile too-nud.

Avalike raamatukogude seadus vajab revideerimist.

Kuna kõiki eelpool toodud uuendusi ei ole võimalik teostada ilma praegu kehtiva avalike raamatukogude seaduse üksikute paragrahvide muutmiseta, siis võiks kaalumisele tulla, kas ei oleks otstarbekohane terve seadus revideerimisele võtta ja teda kohandada uutele nõudmistele ja ülesannetele. Taanis on avalike raamatukogude seadust revideeritud seni iga 5 aasta järele. Ma arvan, et ka meie võiksime seda eeskujuga jälgida. Kui seaduse revideerimine Haridus-ministeeriumi pooldamist leiab, siis jääks veel soovida, et sellest tööst kutsutaks osa võtma ka avalike raamatukogude hoidjaid.

A. Sibul.

Raamatukogunduse arengust Tšehhoslovakkias.

Möödunud kevadel avanes allakirjutanul võimalus Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu stipendiumi kaasabil külastada Tšehhoslovakkia raamatukogudega tutvumise otstarbel. Olles saanud virgutust varem samas ühingu ajakirjas avaldatud B. Linde kirjutisist Praha raamatukogude kohta ja teades, et Tšehhoslovakkia oli esimene pärast Maailmasõda tekkinud riigest, kus pandi maksma av. raamatukogude seadus, — tekkis ammugi soov lähemalt tutvuda nimetatud maa raamatukogunduslike oludega. Ka olin aasta-aastalt jälginud Ühingu saadetavaid Rahvusvahelise Raamatukogude Liidu istungite protokolle, kus Tšehhoslovakkia on alati esinenud ülevaatega Prahas teotsevate raamatukogude kohta. Kõigest eeltoodust tekkis kujutus, et just nim. riigis on uudset meie noorele raamatukogundusele, et just seal kogutud teadmisi tuleks otstarbekalt rakendada ellu kodumaa raamatukogudes.

Sõitsin aprillikuu keskpaigu Tšehhoslovakkia täiskevadesse. Prahas õitsesid magnooliad, jaapani kirsipuud, rododendronid ja kannikesed. Vana mitmesajatornilise linna kuulsad aiad olid ainus õitemeri. Ja selliste kevadmeeoludega tuli alata tööd Praha linna keskraamatukogus, mis kestis pidevalt peaaegu kuus nädalat. Keskraamatukogu direktor Dr. Jan Thon evib palju vastutulelikkust ja sõbralikkust, osutades suurt huvi ja tähelepanu teise väikeriigi raamatukoguhoidja töö vastu temale alluvas suures raamatukogupalees. Korduvalt ta andis lahkesti seletusi oma kabinetis ja huvitavad teadmiste hankimiseks olid iganädalased raamatuostupäevad keskraamatukogu ostuosakonnas, millised direktori seletuste tõttu muutusid huvitavaks kui ülikooli seminaritunnid. Kataloogijuhataja Dr. J. Dostál oli samuti alati abivalmis materjali hankimisel Tšehhoslovakkia raamatukogunduse kohta, mille tagajärjel võimaldus saada võrdlemisi mitme-palgelist pilti nim. ainevallast.

Tšehhoslovakkia vabariik on teatavasti tekkinud 28. okt. 1918. a. endise Austria-Ungari monarhhia varemeil. Tšehhoslovakkia on demokraatlik vabariik ja hoõlitseb igapidi oma rahva kõrge kultuuri eest, reorganiseerides hariduse poliitikat, mis on alustatud juba sakslaste ja madjaaride poolt Habsburgide valitsemise ajal. Samal ajal püüab vabariik luua soliidset avalike raamatukogude süsteemi. Austria-Ungari monarhismi ajastul olid tšehhi raamatukogud vaes-

lapse osas. Asutati neist vaid hädavajalikumad kõrgema hariduse saamiseks. Tšehhoslovakkia vabariik seevastu tunneb huvi kõikide raamatukogu tüüpide vastu, nagu seda on linna-, teaduslikud, valitsusasutiste ja kooliraamatukogud. Suureks toeks riigile sel alal on olnud igasugu hariduslikud ühingud, kes juba varem aegadel edukalt on tegutsenud. Eriti suuri teeneid evib siin Vaimse kultuuri ühing „Osvetovy svaz“.

Tšehhoslovakkia raamatukogud ei ole eraasutised, vaid nad on asutatud vastava seaduse põhjal nagu Inglismaa ja Ameerika Ühendriige raamatukogud. Tšehhoslovakkia raamatukoguseadus põlvneb 22. juulist 1919. a. Raamat on tšehhidele olnud alati võitlusvahendiks riigivaenlaste kui ka kiriku vastu, raamat on seega vaimse relvana seisnud riiklikus teenistuses juba ammu enne iseseisvumist. 18. sajandi tšehhikeelne raamat aitas omakorda mõjukalt kaasa rahvuslikule ärkamisele. Sellises õhkkonnas tekivadki 19. sajandi kestusel esimesed tšehhi raamatukogud. Viimaseid asutavad igasugused käsitöölise-, põllumeeste- ja tööstuslikud ühingud. Kirjanduslike ühingute peahuvi on samuti suunatud raamatukogude asutamisele. Hiljem arendavad sama liikumist sokolite organisatsioonid, töölisühingud ja kaitsevaelised org-id. Isegi üliõpilased asutavad oma sünnilinnades raamatukogusid. 19. sajandi lõpul tekib juba vähesel arvul ka linnaraamatukogusid. Edumeelsemad linnad näevad vabatahtlikult igaaastases eelarves ette teatud summa raamatukogu toetuseks, mille tulemuseks on, et Böömimaal 1910. a. (süis 6.000.000 elanikku) on juba 4451 raamatukogu. Nendest 3885 tšehhi raamatukogu omavad üldse 1.279.433 köidet. Nagu nimetatud, evib suuri teeneid tšehhi raamatu propageerimisel omaaegne Vaimse kultuuri ühing (Osvetovy svaz), praegune Masaryk'i rahvakultuuri instituut (Masarykuv lidovychozny ustav). Instituut on asutatud 1906. a. sihiiga levitada kultuuri kõigis rahvakihtides, eriti aga neis paigus, kus selle järele on suurim tarvidus. Suur teene ülalnim. ühingul on just raamatukogude asutamise alal ja nende väljaarendamisel. Ühing on jaotanud hulgaliselt raamatuid eri-paikadesse, ühingu ringkonnist on väljunud mitmedki raamatukogunduse probleemid, ideed ja kavandid. Linnade ja eraorganisatsioonide raamatukogud ei tugenud mõistagi algusest peale küllalt soliidsel alustele. Nende heaolu olenes suuresti ülalpidaja heasoovlikkusest ning raamatukoguhoidja isikust, kellest enamik töötas täiesti tasuta või minimaalse tasu eest. Sellepärast oli juba ammugi tungiv vajadus sea-

duse järele, mis oleks kindlustanud raamatukogudele korraliku ülalpidamise ja koostise. Mitmel korral (1901, 1907 ja 1908 a. a.) esitati isegi sellekohased seadusekavad kodadele, mis ei leidnud aga kinnitamist. Alles 1918. a. peale riiklikku iseseisvumist muutub olukord ja hilisemate aastate arvilised ülevaated osutavad üha tõusu.

Teeneid on siin riigil, omavalitsustel ja raamatukoguhoidjailgi. Riik peab ülal raamatukoguhoidjate kooli tšehhi ja saksa raamatukoguhoidjaile, korraldab suvevaheaegadel kolmenädalalisi raamatukoguhoidjate kursusi, annab välja raamatukogunduslikke käsiraamatuid ja juhiseid ning kultuurajakirja „Česká osveta“ (Tšehhi haridus). Omavalitsused samuti hindavad raamatukogude tähtsust, andes neile sageli suuremat toetust kui näeb ette seadus, andes ka ruumid laenukogu ja lugemistoa jaoks. Siin-seal omavad raamatukogud isegi oma hooneid. Raamatukoguhoidjad omakorda on täis indu ja armastust oma kutsetöö vastu, kuigi Tšehhoslovakkia raamatukogud enamikus on väikesed omavalitsuse raamatukogud, milliseile raamatukoguhoidjad ise ohverdavad sageli tähelepandavaid summasid, et soetada kogule uusi raamatuid.

22. juulil 1919. a. vastuvõetud av. raamatukogude seadus on loonud kindla korra ja aluse avalike raamatukogude organiseerimistöös Tšehhoslovakkia vabariigis. Seadust on täiendatud 5. nov. 1919 ja 9. juunil 1921 täiendavate määrustega. Seadus käib Böömi-, Määrimaa ja Sileesia kohta, olles laiendatud ka Slovakkia maa-alale. Alamkarpaatide Vene kohta on olemas valitsuse erimäärus 1. okt. 1921. a.

Tšehhoslovakkia raamatukogude seaduse järgi on omavalitsused kohustatud asutama raamatukogusid, mis oleksid kättesaadavad kõigile kogukonna elanikele, ja sisustama neid kirjandusega, millel on tõeline väärtus. Omavalitsused on kohustatud võtma iga aasta eelarvesse selleks kindla summa, iga elaniku kohta vähemalt 30 hellerit kuni 1 Kč (1 tšehhi kroon — 15 senti). Omavalitsus võib võtta av. raamatukogude võrku ka eraorganisatsioonide raamatukogusid, kui nende koostis vastab seaduses esitatud tingimustele. Raamatukogu juhib nelja- kuni kaheksaliikmeline raamatukogunõukogu. Pooled nõukogu liikmeid valitakse omavalitsuse esindajaist, peale selle kuulub nõukokku kohaliku hariduskomisjoni juhataja, kuna järelejäanud liikmed koopteeritakse juurde raamatukogu korrapäraste lugejate või kohalike haridustegelaste hulgast. Nõukogu liikme kohustused kestavad kaks aastat ja ei kuulu tasu alla. Nõukogu määrab ametisse

raamatukogu juhataja ja abitööjõud ning valvab selle järele, et neile seaduslikku tasu maksetaks. Samuti otsustab nõukogu raamatukogujuhataja ettepanekul uute raamatute soetamise ja vanade kustutamise, kinnitab laenusmäärused ja esitab omavalitsusele igal aastal kirjaliku aruande raamatukogu tegevuse kohta.

Raamatukogu tegelikuks juhtijaks on raamatukogu juhataja, kel nõukogus nõuandev hääl. Omavalitsusis, kus üle 10.000 elaniku, peab juhataja saama nii suurt tasu, et ta end täiesti oma kutsele pühendada saab, mujal vastavalt kokkuleppele omavalitsusega.

Kõikide av. raamatukogude tegevuse järelevalve allub Kooliasjanduse- ja Rahvakultuuri ministeeriumile, kes seab ametisse vajalikud raamatukoguinstruktorid ja otsustab lõplikult kõik av. raamatukogudesse puutuvad küsimused. Ministeeriumil või tema poolt volitatud organil on õigus vajaduse korral isegi laiali saata raamatukogu-nõukogu või asendada teda uue juhtiva aseorganiga, vabastada kohustusist üksikuid nõukogu liikmeid ja määrata nende asemele uusi. Samuti võib ministeerium kõrvaldada raamatukogu juhatajaid, kelle tegevus ei vasta seaduse nõuetele. Raamatukoguseadus kohustab looma samu tingimusi ka vähemusrahvuste raamatukogudele, et neile anda võimalust iseseisvaks arenemiseks.

Raamatukoguvõrgu teostamine algas 1920. a. nende kogukondadega, millised omasid rahvakooli. Tänapäev peagu iga pisemgi kogukond omab avaliku raamatukogu. Vähemusrahvusile, kes omavad kooli, on loodud iseseisvad raamatukogud ja vähemaile vähemusrahvuste rühmitusile ränd- ja klubide raamatukogud.

Täisõiguslikud raamatukoguhoidjad peavad omama vähemalt keskkooli hariduse; kogukondades, kus alla 10.000 elaniku, peavad nad olema lõpetanud vähemalt kõrgema kolmeklassilise algkooli. Peale selle nõutakse suuremate linnade raamatukogude juhatajailt üheaastast raamatukoguhoidjate kooli kursuse lõpetamist, kusjuures vähemate üksuste raamatukogude juhatajaid valmistatakse kutseliselt ette kolmenädalalisil kursusil.

Tänu av. raamatukogude seadusele on Tšehhoslovakkia raamatukogud jõudsasti arenenud ja töö on andnud rahuldavaid tagajärgi, mida tõestavad järgnevad arvud kõikide Tšehhoslovakkia raamatukogude kohta:

Aastal	Raamatu- kogusid	Köiteid	Lugejaid	Laenatud köiteid	Tulud kč.
1926	14.755	5.079.907	866.725	13.476.148	16.062.697
1927	15.355	5.444.884	880.326	14.440.593	16.275.308
1928	15.896	5.768.887	892.087	14.383.625	16.958.762
1929	16.168	6.334.319	961.769	14.899.798	19.036.524
1932	16.619	7.640.776			

(Hilisemad andmed on kahjuks ministeeriumis alles väljatöötamisel, mispärast peavad siinkohal jääma esitamata.)

Tšehhoslovakkia raamatukoguhoidjad, jälgides raamatukogude arengut uues vabariigis, leidsid olevat vajaliku asutada organisatsiooni, mis korraldaks kutse- ja eriküsimusi. Sel põhjusel asutati 1. juunil 1919. a. Tšehhi raamatukoguhoidjate keskühing (Ustredni spolek československych knihovniku), milline on tšehhi raamatukoguhoidjate vaimse liikumise keskuseks. Ühing korraldas koos Vaimse kult. ühingu 1922. a. tšehhi raamatukoguhoidjate ja bibliofiilide kongressi Prahast ja avaldab alates 1922. a. Kooliasjanduse- ja Rahvak. ministeeriumi toetusel ajakirja „Časopis Československych Knihovniku“. Ühingu ülesannete teostamisel töötavad 6 sektsiooni:

- 1) teaduslike raamatukogude sektsioon,
- 2) administratiivraamatukogude „
- 3) omavalitsusraamatukogude „
- 4) sotsiaalsektsioon (hoolditseb teenistusega raamatukoguhoidjate eest),
- 5) rahvusvaheliste suhete sektsioon,
- 6) bibliograafia sektsioon.

Ühingul on 330 tegev- ja 6 toetajat liiget, peale selle mõned auliikmed. Liikmemaks aastas on 36,5 kč., kusjuures liikmed saavad ühingu ajakirja tasuta. Peale selle kuuluvad ühingu liikmete hulka veel vähemate raamatukogude juhatajad, kes maksavad vaid 6 kč. liikmemaksu aastas, viimased ei saa ajakirja liikmemaksu arvel. Riik annab ühingu toetust sel moel, et ministeerium omandab iga aasta 50—60 eks. ühingu ajakirja ja saadab need tasuta av. raamatukogudele. Ühingu kui ka juhatuse koosolekuid peetakse kord kuus. Koosviibimisel esitavad kutsealalisi referaate ühingu liikmed kui ka kirjanikud, viimased kirjanduslikel teemadel. Ühingul oma ruume ei ole, koosolekuid peetakse ühes suuremas hotellis. Raamatukoguhoidjate palgaküsimustega ühing ei tegele. Ühingu kirjastusel on ilmunud rida raamatukogundust, raamatut ja bibliograafiat käsitavaid teoseid.

Peale nim. ühingu töötab Prahast veel eriorganisatsioon, kuhu kuuluvad peamiselt teaduslike raamatukogude töötajad. See on tšehhi raamatuteaduse ühing („Československá společnost knihovedná“) ja on asutatud 1930. a. raamatuteaduse arendamise sihiga. Ühingul on 142 tegevliiget. Liikmemaks aastas tegevliikmelt 20 kč., sõprusliikmelt 100 kč. Ühing avaldab ajakirja „Slovanská knihoveda“, millest ilmub üks number aastas. Koosolekuid peetakse ülikooli- või linna keskraamatukogu ruumes, suuremaid koosviibimisi korraldatakse südalinna ühes avaramas kohvikus. Peakosolekut, kord aastas, peetakse ka väljaspool Prahast, nagu Brnos ja mujal. Juhatuse koosolekuid peetakse kord kuus.

Viimati mainitud ühing korraldab iga aasta mõnepäevase õppereisi Tšehhoslovakkia vabariigi eriosadesse raamatukogudega tutvumise otstarbel. Käesoleval aastal toimus selline õppereis riigi põhjapoolsesse ossa Tšehhi-Saksi Šveitsi, kusjuures läbistati mitmeid linnu ja külastati tšehhi ja saksa avalikke raamatukogusid, huvitavaid vanu piiskoppide losside ja kloostrite raamatukogusid ja mägesid. Õppereis võimaldas heita pilku vähemate provintsilinnade raamatukogude tegevusele, võimaldas võrrelda vähemusrahvuste ja tšehhi raamatukogude organisatsiooni ühes ja samas linnas. Samasuguseid õppereise võiks soovitada kodumaa raamatukoguhoidjaile meie oma raamatukogunduslike oludega tutvumiseks.

Tänu E. R. ühingule huvitavate tähelepanekute ja muljete võimaldamise eest meile nii sõbralikul raamatukogumaal Tšehhoslovakkias.

Mag. phil. Mall Jürma.

Mõtteid ja soove tegevushooajaks.

Möödunud Raamatu-aastal oli tähelepanu juhitud eeskätt raamatule endale, nüüd järgneval aastal tuleks suuremat hoolt kanda ta leviku eest, et raamat leiaks teed igale poole, et ta astuks igasse tallu ja majja, kui õige sõber ja oodatud külaline. Raamatu-aasta elevust ei tohi lasta vaibuda. Kuidas muuta raamatukogude tegevust intensiivsemaks, see küsimus peaks tänava võetama päevakorda.

Oleks aeg muuta Avalikkude raamatukogude seadust ja seaduses ette näha raamatukogudele suuremat toetust. Kahe

sendiga elaniku kohta ei saa suurt midagi ära teha. Toetuse normi elaniku kohta tuleks kahelt sendilt tõsta vähemalt neljale sendile.

Raamatukogude ülalpidajad seltsid peaksid ka ise rohkem korraldama pidusid ja ettevõtteid, mille sissetulek läheks raamatukogule. Aga ka muudki kohapealsed organisatsioonid võiksid kas või kordki aastas korraldada peo oma avaliku raamatukogu toetuseks.

Ei peaks olema läbiviimatu kohaliste korjanduste ja loteriide korraldamine raamatukogu heaks — perioodiliselt igal aastal. Kohalistele ühistegelistele asutustele tuleks meelde tuletada, et nende peakoosolekud aastatulude jagamisel ära ei unustaks raamatukogu. — Ja küllap leidub veel muidki teid summade hankimiseks, kui on agaraid tegelasi, kes asja võtavad huvi ja hoolega.

Miks raamatukogud on seni nii vähe, või pole hoopiski, kasutanud oma tegevuse intensiivsemaks muutmiseks reklaami? Kuipaljudel raamatukogudel on kogu silt nähtaval kohal? Ma ei liialda, kui ütlen, et raamatukogud on seni töötanud liialt tagasihoidlikult, nagu häbenedes oma olemasolu. Ja kas see ei olegi üheks suuremaks põhjuseks, miks lugejate arv on kogudel väike. Raamatukogud peavad oma olemasolu rahvale meelde tuletama seni, kuni rahvas harjub raamatukogu pidama vajalikuks esimese järgu tarbeainete aidaks. See ülesanne lasub eeskätt raamatukogujuhatajail. Selleks peab juhatajal olema oskust ja head tahet. Ta peab igal parajal juhul jälle näitama oma ümbruskonnas, missuguse vastuse selle või teise küsimuse kohta võiks leida raamatukogust jne. jne. Kordki aastas peaks saadetama igasse perekonda lähemad andmed kohaliku raamatukogu ja tema tegevuse kohta, kus mainitagu ka kogusse juurde soetatud tähtsamaid uusi raamatuid.

Raamatukogujuhataja püüdeks olgu eriti kõiki algkoolist vabanenud ja koju jäänud noori võita oma kogu tarvitajaks. Selleks kogujuhataja peaks töötama käsikäes oma ümbruse koolidega, hankides koolidelt vastavaid andmeid ja kasutades koolide kaasabi. See tegevus, kuigi võib-olla paljudele näib raskena, kannab edaspidi tõhusat vilja.

Avaliku raamatukogu juhataja olgu ka era- ja isiklike kogude asutamise üheks suuremaks propageerijaks. Ei ole karta, et era- ja isiklike kogude juurdetulek hävitab avaliku kogu „klientuuri“. Kogujuhataja soetagu kõigepealt endale isikliku raamatukogu nii väikese-suure, kui seda võimaldavad

ta ainelised olud, näidates sellega, et ilma isikliku raamatukoguta ei saa läbi isegi see, kellel on küllalt raamatuid käepärast saadaval.

Raamatukogujuhatajad või raamatukogude ülalpidajad organisatsioonid korraldagu sagedamini referaadiõhtuid kirjandusteoste üle, et tõsta kirjanduse vastu suuremat huvi. Referaatidega ärgu esinegu ainuüksi kogujuhataja ise, vaid ergutagu esinema rohkem lugejaskonda, tehes selleks ettepanekuid isegi neile, kes raamatukogu pole kasutanud (juurdemeelitamiseks).

Raamatunäituste korraldamine on seniste kogemuste järelle osutunud heaks propagandaabinõuks raamatule. Igal võimalikul juhul tuleb näituse korraldamist läbi viia, paludes selleks naaber-raamatukogude aga ka kirjastajate kaasabi ja toetust.

Kus ta seda veel ei ole, seal astugu raamatukogujuhataja ümbruskonna koolidega kõige tihedamasse ühendusse ja läbikäimisse. Ei ole mõeldav, et raamatukogu ja kool, kui kaks õppeasutust, teineteist ei tunne ega teineteise abi ei vaja.

Iga töö on tasu väärt, olgu see tasu siis kas või kõige minimaalsem. Pidagu siis iga raamatukogu ülalpidaja oma kohuseks tasuda kogujuhataja tööd. Alles siis võime loota, et näeme raamatukogudes intensiivsemat tegevust.

Kunagi oli päevakorral kihelkondlike keskraamatukogude asutamise küsimus. Kas ei tuleks keskraamatukogude küsimus uuesti kaalumisele võtta, kas kihelkonna või mõnes muus ulatuses.

Intensiivsemalt töötanud kogudele peaks määratama riigi poolt, linna- või maaomavalitsuste ettepanekul, lisatoetust. Kirjastused aga peaksid määrama preemiaid raamatutes intensiivsemalt töötanud kogude juhatajaile.

Lõpuks, kogujuhatajad pidagu silmas tähtaega, milleks peab olema omandatud raamatukogujuhataja kutse ja õiendagu eksamid aegsasti. Kellel aga on õigus kutset saada Kutseomandamise määruse § 15 põhjal, palugu kohe Haridusministeeriumi Koolivalitsuselt kutsetunnistus välja anda.

A—s.

Taani rahvaraamatukogundusest.

Rahvaraamatukogundus kui kõrgelt hinnatav kultuuri-
tegur on Taanis leidnud täielikku tunnustust ja pooldamist
nii rahva kui ka juhtivate riiklike ja omavalitsuste organite
poolt, võimaldades raamatukogudele suuremaid summasid
edukaks tegevuseks kui kuski mujal Euroopas. Ollakse veen-
dunud, et väike riik ja rahvas võib püsida võistlusvõimelisena
suuremate hulgas kõrge kultuurse taseme tõttu. Ühtlasi ei saa
ka nimetamata jätta, et juba vanemast ajast kuni tänini on
mitmed kodanikud paljudel juhtudel võimaldanud raamatu-
kogudele tõhusat materjaalset toetust. Näiteks 1936. a. ke-
vadel annetas Koldingis loomade eksportöör J. Holm keska-
raamatukogu uue hoone püstitamiseks meie rahale arvatult
ümmarguselt kr. 100.000. Üldmuljena peab tähendama, et
rahvaraamatukogud on selle maa lemmikasutusteks ning või-
malikult parimate tegutsemisvõimaluste loomine neile on igale
südamelähedane. Mitte ainult suuremates, vaid ka vähema-
tes linnades võib kohata raamatukogude hooneid eriehitus-
tena, otstarbekohase ruumide jaotusega, praktilise ja stiilse
sisustusega ning kaunitult köidetud raamatutega. Avariilite
kasutamine, mis eeldab avaraid ruume, on eranditult läbi
viidud suurimast kuni vähema raamatukoguni, kaasa arvatud
ka lasteraamatukogud.

Kopenhaageni linna pearaamatukogul siiski puudub
veel eriehitus ja ta asub praegu St. Nikolai suures kirikus,
mille pealööv on jäetud jumalateenistusteks, kuid mõlemaid
kõrvallööve tarbekohase ümberehitusega kasutab pearaama-
tukogu, jagunedes järgnevasse osakondadesse: 1. admini-
stratsioon, arvepidamine, 2. kataloogimine, köitmine, 3. ra-
amatute juurdekasv, 4. laenus, käsiraamatukogu lugemisaal,
ajalehtede lugela. Peale pearaamatukogu kuuluvad
Kopenhaageni raamatukogude võrku veel 16 raamatukogu.
Nendest mõni omab juba raamatukogu erinõudeid rahuldava
ruumide jaotuse (Vesterbro Kresbibliotek). Kopenhaageni
(elanikke 660.000) linna raamatukogudes kokku oli
31. märtsil 1935. a. 331.060 köidet, laenajate arv küündis
90.378, laenusi 2.236.631, lugemissaalide kasutajaid
646.529. Uue hoone ehitamine pearaamatukogule on lähe-
mate aastate küsimus ja siis kerkiks hoone, mis ületaks seni-
sed saavutused sel alal nii kodumaal kui ka Oslos ja Stok-
holmis.

Suur-Kopenhaageni eeslinnad Fredriksberg (elanikke 106.251) ja Gjentofte (elanikke 47.848) omavad mõlemad eriehitused raamatukogude jaoks. Kummalgi eeslinnal on iseseisev linnaomavalitsus, kuigi nad oma kruntidega ja tänavatega on pealinnaga niivõrd kokku sulanud ja sellest ümber haaratud, et eraldumispiire võiks leida ainult kaardilt.

Fredriksbergi pearaamatukogu hoone kirjeldusest vaikes mööduda oleks hoolimatus Taani nooblima saavutuse vastu sel alal. Hoone fassaadiga pole tahetud küll kedagi üllatada, mida võiks öelda ehk Aarhusi ja Stokholmi samalaadiliste ehituste kohta, kuid selleest on ruumide jaotus otse ideaalselt lahendatud; ühtlasi hiilates sisemuse moodsa asjalikkuse ja lihtsusega joontes ning toonis. Kõikjal on palju avarust, valgust ja õhku. Maja on kolmekordne: keldrikord, esimene ja ülemine kord. Esimese korra hall mõjub eriti ultramodernselt. Siit suunduvad kaks klaasust laenutussaali. Halli nimetatud läbikäikude vahele on asetatud laenutuslett, kus toimetatakse kõik laenutusega seoses olevad operatsioonid (ka laenatud ja tagasitoodud raamatute märkimine). Hallist paremat kätt pääseb publiku garderoobi ja vasakut kätt ajalehtede lugemissaali, sealt edasi käsiraamatukogu lugemissaali ja viimasest n. n. Fredriksbergi tuppa, milles on tugitoolid ja laudad studiumi jaoks ja kuhu on koondatud kõik väljaanded, mis üldse on ilmunud Fredriksbergi kohta. Hallist suundub trepp ka ülemisele korrale.

Ajalehtede saalis (pindala 108 m²), läbikäigu kõrval halli, asub töölaud ametniku jaoks, kelle ülesandeks on kontrollida sissetulijaid ja väljujaid.

Käsikogu lugemissaalis, mille pindala 228 m², on lugejate jaoks 20 lauda. Iga laua ääres on 5 istekohta, mille kasutajatel on võimalik istuda ainult ühes suunas. Iga lugejale on laual reserveeritud tööruumi 90×70 sm. Käsiraamatute jaoks on riuleid 170 m. ja ilmuvatele ajakirjadele kaldriiuleid 60 m. Lugemissaalis asub ka töölaud raamatukoguhoidjale tarviliku nõu ja juhiste andmiseks publikule ning kaartkataloogid käsikogu kohta. Loeteldud ruumid asetsevad rööbiti laenutussaaliga, mis moodustab esimese korra tsentrumi. Käsikogu lugemissaalist pääseb klaasukse kaudu laenutussaali. Viimasest viib uks laste- ja noorsoo-raamatukogusse ja lugemissaali, millised ruumid asetuvad samuti paralleelselt laenutussaaliga, kuid omavad tänavalt erisissekäigu.

Laenutussaali, mille pindala on 14×28 m., ümbritseb rõdu, mis on piiratud kroomteras-käsi puudega ja kuhu pää-

seb saali mõlemas otsas asuvate treppide kaudu. Rõdul on õieti kaks ülesannet: võimaldada takistamata vaadet üle kogu ruumi ja suurendada raamatute mahutamist. Raamatute riiulid asuvad ainult seinte ääres, nii all saalis kui ka rõdul, millega moodustavad ca. 780 m. avariüleid. Rõdualuseid ruume kasutatakse ilmuvate ajakirjade, ettetellimiste anete, ajalehtede ja mitmesuguste vanade väljaannete panipaigaks. Sealsamas on ka tulekindel ruum teistest raamatukogudest laenatud raamatute hoidmiseks. Saali keskele on asetatud kaartkataloogid raamatukogu hoones olevate kõikide teoste kohta: autori-, liikide-, pealkirjade- ja ainekataloogid. Samuti ei puudu ka töölaud valvekorral oleva raamatukoguhoidja jaoks. Saali külkseintes peaaegu lae piiril olevad aknad ja klaasist katuslagi üle kogu ruumi valgustavad avarat saali ühtlase varjuta valgusega. Samane valgustus on ka rõõbiti asuvates käsikogu lugemissaalis ja lastening noorte osakonnas. Ruumide värvus kogu hoones on valitud neutraalne. Valitsevaks tooniks on varieeruv pruunikas-hall. Sellega on saavutatud laenutussaalis isegi teatav efekt, nii et saali ruumi avaruses on täiel määral domineerima pääsenud ainult kaunilt köidetud raamatud, hiilates all saalis ja rõdul kullatud selgadega.

Sama korra tagumises osas asuvad administratsioonile vajalikud ruumid: tööruum, kontor, sekretariaat, juhataja kabinett, juhatause tuba, arhiiv tulekindla kambriga, garderoob ja tualetiruum. Nimetatud ruumid omavad väljast eraldi sissekäigu.

Ülemisel korral asuvad: õpperuum 32 isikule klassitahvlitega, väikese käsiraamatukoguga; raadioaparaadi muretsemine selle ruumi jaoks oli teostumas; 6 õpperingide tuba; kataloogide osakond viie tööruumiga; garderoob, tualetiruum, magasin, köök ja einestamisruum.

Keldrikorral on suur magasiniruum (770 m²) raamatute ja ajalehtede jaoks, kuhu ehitatakse raudriiulid, puhastamisruum, vannituba, köitekoda, mehaanilise ventilatsiooni seadeldis õhu eelsoendamiseks, akumulaator hädavalguseks ja muud tehnilised abinõud, ettekannete saal 200 isikule ühes eriruumiga kinooperaatorile, foto tööruum, tualetiruum ja garderoob. Kõik majakorrad on ühendatud kahe liftiga. Sidepidamiseks on kogu hoones 14 telefoni-aparaati. Publiku ja personaali ruumides on installeeritud elektri ajanaäitajad. Hoone koos sisseseadega (raamatuteta) on maksima läinud ümmarguselt Ekr. 640.000. Publikule kasutamiseks avati hoone 1. oktoobrist 1935. aastast.

Pearaamatukogule kuuluvad 3 filiaali. Kõigis kokku oli 31. märtsil 1935. a. 66.769 köidet, laenajaid 21.008, laenutusi 376.775, millest teaduslikku kirjandust 34%.

Kirjeldatud hoone ehitusplaan on Fredriksbergi pearaamatukogu juhataja dr. G. Krogh-Jenseni ja arhitekti nelja-aastase koostöö tulemus, milles ruumide jaotus ja sisustuse paigutus oli märkimisväärse hoolsusega viimse peensuseni ettenähtud. Püstitatud hoone on ühtlasi Skandinaavia eeskujulikumaid. Selle tõenduseks võiks olla järgnev seik. Tagasiteel oli mul võimalus külastada Stokholmi linnaraamatukogu, millele on ehitatud juba aastate eest väga imposantne hoone. Jutlemisel nimetatud raamatukogu-juhatajaga selgus, et neil on plaanid välja töötatud järjekordse uue raamatukogu hoone püstitamiseks, mille projekterimisel on kasutatud otseselt Fredriksbergi kogemusi, mida Stokholmi raamatukogu juhataja ka varjamatult ütles Fredriksbergi pearaamatukogu assistendile, kes äsja oli saanud Rootsi pealinna kuuajaliseks töötamiseks seelses raamatukogus.

Vähemate raamatukogude hoonete kirjeldusest peab juba loobuma käesoleva kirjutuse piiratud ruumi tõttu. Tahaks siiski märkida, et Aarhusi (elanikke 90.000 ümber) raamatukogu hoone, mis fassaadilt ja kaunistatud ümbruse tõttu on väga efektne, võib samuti hiilata Skandinaavia parimate hulgas oma ruumide avarusega ja moderni sisustusega, omades peale laenutus-, ajalehede-, käsiraamatukogu lugemissaali, laste ja noorsoo osakonna ning suure magasinii veel ühe suurema ja 12 vähemat õpperingi tuba, ühe auditoriumi 64 kohaga ja ettekannete saali 200 inimesele ühes kinooperaatori ruumiga, mille juures ettekannete saali on võimalik kasutada ka näituste korraldamiseks. Ajalehete saalis peale ajalehede pultide, kuhu on kinnitatud peamiselt kodumaised ajalehed seistes-lugemiseks, on veel Oslo eeskujul asetatud 12 moodsat terasniklist tugitooli polsterdatud punase nahaga. Ajalehe lugeja kasutades seda istet võib end keerata kas või ümberringi, tugitooli toetudes ainsale massiivsele jalale. Tähelepanuväärt on ka samas ruumis ülesseatud ruloomehanismiga rohkearvuline maakaartide kogu, mis on määratud ajalehete lugejatele kasutamiseks.

Avariilulitel laenutamine eeldab raamatute süstemaatilist asetust riulitele ja raamatu autori ning pealkirja nähtavust raamatut riulilt maha võtmata. Raamatute süstemaatilist asetust riulitel on saavutatud muudetud kujul Dewey kümnendliigituse tarvitusele võtmisega. Sama autori teoste kokkusattumist liigis, mille juures tema teosed on pealkirjade

tähestiku järjekorras, võimaldab nimitabelite ja tiitli kahe esimese tähe kasutamine. Raamatu kohaviit koosneb seega liigi numbrist, autori nime kahest esitähest ja numbrist, mis vastab autori nimele nimitabelite järgi ning pealkirja kahest eritähest. Taanikeelne uuem ilukirjandus ei oma liiginumbrit. Vastavalt öeldule saame näitena toodud teostele järgnevad signatuurid: Andersen, K. Fra Armod til Rigdom (Romaan). An 40 fr. Svenson, J. Automobilhandbok. 62. 7 Sv 39 au. Kuna kohaviit oleneb ainult raamatust endast, siis jääb ta ka antud teosel samaseks igas avalikus raamatukogus.

Raamatuid köidetakse väga nägusalt. Kauni välimuse neile annavad mitmevärvilised nahkseljad, millele on kullaga trükitud autori nimi, teose pealkiri, kohaviit ja raamatukogu märk, kui see on olemas. Keskmise raamatu köitmine maksab ümmarguselt Ekr. 3.—. Sarnaseid kullaga trükitud köiteid kasutatakse igalpool, ka väiksemaski raamatukogus. Teisiti see pole mõeldavgi, sest avariiuulitel peab olema nähtav raamatu autori nimi ja pealkiri. Raamatud, mille köide hakkab lagunema või näivad määrdunudina, kõrvaldatakse käigust, kustutatakse nimestikust, mille järele hävitatakse, asendades uutega. Ümberköitmisele lähevad ainult need teosed, mida ei ole võimalik raamatuturult hankida.

Avariiuulite juures kasutatakse katalooge vähem. Trükitud nimestikud on väga levinenud raamatukogudes. Neid trükitakse aasta jooksul juurde muretsetud raamatute kohta. Samuti avaldatakse iseseisvaid nimestikke üksikute liikide ja ka alaliikide kohta. Kui raamatukogu piirkonnas korraldatakse erikursusi või näitusi, siis koostatakse vastavast kirjandusest erinimestikud, mida paljundatult levitatakse, kasutades osavõtjate huvi aktuaalse teema vastu (Esbjerg). Nii mitmeski raamatukogus koondatakse eriuulitele nädala sündmustega seoses olevat kirjandust, et publikul hõlpsam oleks hankida täiendavat materjali päevakorras olevate küsimuste kohta (Silkeborg, Kopenhagen, Vesterbro).

Ule maa tegutsevatel 29 keskraamatukogul on laialdased funktsioonid täita. Tavaliselt ühtub keskkogu piirkond kreisiga (Amtet, omavalitsuse üksus keskmiselt 100.000 elanikuga), milliseid on arvult 23. Keskkogu laenutus haarab kogu temale kuuluva kreisi. Nii Esbjergi keskraamatukogu, mille ametlik nimetus täpsemas tõlkes oleks „Keskraamatukogu Edela-Jüütimaa jaoks Esbjergis“, tegutseb koos 82 vähema raamatukoguga omas piirkonnas (Ribé Amtet). Nimeetatud asutus ei kuulu linnale, kuigi sellelt saab suurema osa

toetusest, vaid on pigem sihtasutus, mille tulud koosnevad riigi, linna, kreisi omavalitsuse ja kohapealsete organisatsioonide toetusest. Selle keskraamatukogu tegevuse kohta alljärgnev kirjeldus vastab vähemate korrektiividega ka teistele keskkogudele. Esbjerg (elanikke 30.000) omab eriehituse keskkogu jaoks, kus lasteraamatukogul on kasutada eriruumid. Keskkogu laenutab raamatuid igale oma piirkonnas asuvale elanikule, kasutades kõiki ühendusvõimalusi. Laenutada võib keskkogust vahetult või kohalike raamatukogude kaudu. Keskkogu on ühtlasi vahemeheks laenutuste korral Aarhushi riigiraamatukogust, Kuninglikust raamatukogust (Rahvusraamatukogu) ja terve rea teiste kõrgemate õppeasutuste ja teaduslike instituutide raamatukogudest. Keskraamatukogu omab ka rändraamatukogu, kust laenutatakse 10- kuni 30-kõitelisi komplekte kõigile oma piirkonna raamatukogudele ja laenutuspunktidele edasilaenutamiseks. Keskkogu laenutab ka linna haiglatele ja vanadekodudele. Samuti laenutatakse nõudmise korral raamatute komplekte oma ringkonna õpperingidele, seltsidele, õppeasutustele ja suurematele käitistele ning lõpuks ka oma sadama tule- ja vahilaevadele. Raamatute transporteerimiseks keskkogu kasutab autot. Autosse mööda seinu on asetatud riulid, kuhu paigutatakse kuni 600 köidet. Raamatud on asetatud süsteemaaliselt, sest ka auto peab enesest kujutama avariitulitega raamatukogu, kuigi miniatüüris. Riiulite ette asetatakse latid. Vaevalt küll võiksid nad maha langeda, sest maanteed on peaaegu kõik asfalteeritud. Autos on ruumi peale juhi ja raamatukoguhoidja veel kolmandalegi, millist võimalust kasutasin kolmel päeval. 82 raamatukogu igakuine külastamine, välja arvatud suvekuud, on jaotatud kuuele päevale. Auto väljub keskkogu juurest kl. 8 ja saabub kl. 18 paiku, läbistades päevas 12 kuni 15 raamatukogu, kattes keskmiselt 150 km. Kogu aasta kohta on maksev kindel sõiduplaan, millisel kuupäeval ja kella ajal iga kogu külastatakse. Sõiduplaani täidetakse suurima täpsusega. Auto päralejõudmisel on raamatukoguhoidja vastas. Ta asub autosse, mille avariitulitelt valib raamatuid varem kokkulepitud eksemplaaride arvule vastavalt: Paralleelselt selle tööga vahetatakse mõtteid raamatukogundusse puutuvate küsimuste üle. Tagasi-antud raamatud paigutatakse signatuuri järgi kohtadele. Korraldustööd lõpetatud, suundub auto järgneva kogu juurde. Auto transporteerib ka maaraamatukogude ja nende laenajate poolt ettetellitud raamatupakke. Raamatukogud maal asuvad peamiselt koolimajades, siis veel seltside juures, üüri-

korterites ja ühel juhul koguni pangakontoris. Ka need vähemad kogud omavad enamikus käsiraamatukogusid. Tavaliselt on maakogud avatud 2 kuni 3 korda nädalas ning 2 kuni 3 tundi päevas. Keskkogude poolt koostatakse soovitud raamatute nimestikke, mille järgi maakogud ostavad uut kirjandust. Väga sageli teostab keskkogu uute raamatute ostmist ning ta hooleks jäetakse ka nende köitmine, liigitamine ja kataloogimine. Samuti teostavad keskkogud maakogude reorganiseerimist.

Haiglates laenutamisel, muidugi mitte nakkushaiguste osakondades, paigutatakse raamatud ratastel asuvale riulile, mis meenutab serveerimislauda, kuid omab kaldriiulid, kuhu raamatud on asetatud süstemaatiliselt. Raamatukoguhoidja veeretab riuli igale haigele voodi ette, nii et viimane oma käega saab raamatuid valida. Kui kõik haiged ühes palatis on end kirjandusega varustanud, suundutakse veereva riiuliga vahetama, kus tagasisaadud raamatud asetatakse kohale, enne kui järgnevat palatit külastatakse. Haiglates laenutatakse väga valitud sisuga teoseid. Paranejad haiged on eriti suured lugejad. Väga palju kasutatakse rakenduskirjandust kutsealaliseks enesetäiendamiseks.

Kuigi keskkogude toetused on suuruselt nimetamisväärased, siiski leitakse, et seda ei piisa tarvilisel määral võõrkeelse kirjanduse hankimiseks. Huvitav oli tutvuda Silkeborgi keskraamatukogu juures asuva võõrkeelse kirjanduse rändraamatukogu organisatsiooniga. Silkeborg (elanikke 15.000) omab oma raamatukogu jaoks ehitatud erihoone. Võõrkeelsest rändraamatukogust laenutatakse raamatuid teistele kogudele edasilaenutamiseks, kuid ainult neile, millised täidavad teatud rahalisi kohustusi rändkogu vastu.

Lasteraamatukogud, moodustades eriosakondi avalike raamatukogude juures, omavad selle tõttu tihedamaid sidemeid ja kokkupuuteid õpilastega ja koolidega. Õpilastele korraldatakse järjekindlalt ekskursioone raamatukogusse. Näiteks Kopenhaageni Vesterbro raamatukogu külastavad ekskursioonina kõik selle linnajao õpilased isegi kuni neli korda aastas. Nende õppereiside ülesanne on tutvustada õpilasi kataloogidega, et nad oskaksid iseseisvalt tarbekorral kasutada liigi-, autori-, tiitli- ja märksõnakataloogi, kõiksugu käsiraamatuid, teaduslikke sõnastikke, bibliograafilisi väljaandeid, aadressraamatuid jne. Lapsed meelsasti abistasid lasteraamatukoguhoidjat laenutuse juures, kustutades tagasitoodud raamatuid ja märkides uusi laenutusi. Samuti olid nad abiks piltide väljalõikamise juures kõrvaldamisele määrata-

tud raamatuist ja ajakirjadest, kleepides pilte kartongile, milliseid korraldatakse märksõnade järgi. Jutustus- ja lugemistundidel kasutatakse piltide tagavara illustratsioonidena. Aastaaegadele ja muudele päevakohastele teemadele vastav kirjandus asetatakse eririulile, et see ärataks lastes suuremat huvi ja köidaks nende tähelepanu. Õppetöö süvendamiseks ja täiendavaks lugemiseks on keskraamatukogudesse deponeeritud koolide raamatukoguseltsidele kuuluvad komplektid populaarteaduslikku kirjandust, mis koosnevad kuni 25 eksemplarist, milliseid laenutab keskkogu klassidele, transporteerides neid tarbekorral raamatukogu autol.

Raamatukoguhoidjad saavad kutselise ettevalmistuse raamatukoguhoidjate koolis, mille kursus kestab 6 kuud. Riiklisel raamatukogu-valitsusel (Statens Bibliotekstilsyn) on kavatsus kursust pikendada 3 kuu võrra. Enne kooli pääsemist peab tulevane raamatukoguhoidja töötama raamatukogus 1 aasta õpilasena, millise aja jooksul selgub, kas õpilasel on küllaldasel määral eeldusi saada tubliks raamatukoguhoidjaks. Õpilaselt nõutakse gümnaasiumi haridust. Tema praktika-aeg raamatukogus on tasuline. Enne kooli vastuvõtmist korraldatakse õpilastele katsed, peamiselt nende üldise arengu kontrollimiseks. Katsetest võib ka osa võtta enne praktika-aja möödumist. Raamatukoguhoidjate koolis peale raamatukogunduse eriainetete käsitatakse ka inglisi- ja saksa-keelt. Mõlema võõrkeele oskus on nõutav. Kursus lõpeb eksamitega, mille järele kooli lõpetanud isik saab raamatukogu-assistendi kutsetunnistuse. Bibliotekaari nimetust kannab raamatukogu juhataja. Maa-raamatukogude hoidjatele korraldatakse igal suvel nädalase kestusega kursusi vaheldumisi mitme keskkogu juures. Raamatukogude personaali teenistustasusid, mis meile näivad kõrgetena, peetakse nende elamistaseme juures rahuldavaiks. Muuseas Taani kuulub oma kõrgete teenistustasudega esimeste riikide hulka Euroopas. Enamuse personaalist moodustavad naised. Provintsi raamatukogudes töötavad nad 65% ülekaaluga. Keskraamatukogudes on juhatajateks mehed. Ainus erand on Roskildi keskkogu, kus juhatajaks on prl. H. Paulsen. Suur-Kopenhaageni raamatukogud, mis kujutavad enesest iseseisvat organismi Taani rahvaraamatukogunduses, ei suuda vähendada naispersonaali ülekaalu üldkokkuvõttes. Kõik Taani raamatukogud ja nende personaal on organiseerunud Taani raamatukoguseltsiks (Danmarks Biblioteksforening). Juhatuse asukoht on pealinnas. Raamatukoguselts jaguneb nelja gruppi: a) kõik provintsilinnade raamatukogud, teaduslikud

ja erialalised (Fagbiblioteker), b) maa- ja lasteraamatukogud, c) rahvaraamatukogude personaal, d) teaduslike ja erialaliste raamatukogude personaal. Aastakoosolekuid peetakse vaheldumisi mitmes linnas. Eriküsimuste lahendamiseks moodustatakse alatoimkondi. Nende seisukohad esitatakse üldkoosolekule, kus võetakse vastu resolutsioone, mida respektseerivad kõik omavalitsused, kelle kohta need resolutsioonid on tehtud.

Taani võimsat rahvaraamatukogundust illustreeriksin järgnevate arvudega 1934—35. a. statistilisest ülevaatest: raamatukogusid on 858, neis köiteid kokku 2.426.670, laenajate arv 417.619, laenutusi 9.276.072, tulusid kokku 3.225.266 Tkr.

Lõpuks pean tähendama, et lühema kirjelduse raamides on võimatu edasi anda kõike kogetut ja nähtut. Ühtlasi ei saa allakriipsutamata jätta Taani kolleegide suurt lahkust ja vastutulelikkust.

J. Saar.

Vanemad soovitatud raamatute nimestikud.

Raskeimaks küsimuseks raamatukoguhoidjaile on olnud ja on praegugi raamatukogu varustamine raamatutega.

Sihiga abistada olevaid raamatukogusid, aga veel enam uute raamatukogude asutajaid, raamatute valikus, koostas A. Grenzstein nimestiku, mille avaldas „Olevikus“ 1882 nr. 43 pealkirja all „Raamatukogud“¹⁾. See on arvatavasti meie esimene soovitatud raamatute nimestik, kuna varajasemaid siamaani leitud ei ole. Nimestik on jagatud kolme ossa: väikeste, keskmiste ja suurte raamatukogude jaoks. Väikesesse raamatukogusse on Grenzstein ette näinud 74 raamatut (90 köidet) 33 rubla 72 kop. väärtuses. Keskmisse raamatukogusse 145 raamatut (167 köidet) 51 rubla 31 kop. eest. Suure raamatukogu jaoks on määratud 410 raamatut (463 köidet) 122 rubla 22 kop. eest. Hiljem 1885. a. täiendas Grenzstein seda nimestikku²⁾. Siin jagab ta raamatukogud kahte liiki: väikesed, millede jaoks on lisanimestikus ette nähtud 37 raamatut (55 köidet) 17 rubla 93 kop., ja

¹⁾ Hiljem ilmunud ka eri raamatuna.

²⁾ „Olevik“ 1885. a. nr. 50 lk. 2.

suured, millistele on määratud 91 raamatut (115 köidet) 32 rubla 66 kop. eest.

Huvitavaks tõigaks osutub, et nende kahe nimestiku vahel on ilmunud veel üks soovitatavate raamatute nimestik ja seekord juba ametliku asutuse väljaanne. „Bücher-Catalog zur Beschaffung einer ehstnischen Leihbibliothek. Tallinnas, Trükitud Eestimaa Sinodi kirjadega 1883. Druck der Ehstl. Synodal-Buchdruckerei in Reval. 24 lk. 8°.“

Viimati mainitud nimestikus on jagatud raamatud juba sisuliselt. Nii leidub teaduslikke raamatuid 71 köidet 22 rubla 73 kop. eest, juturaamatuid 236 köidet 44 rubla 17 kop. ja vaimulikke raamatuid 200 köidet 40 rubla 25 kop. eest. Kokku 507 köidet 107 rubla 15 kop. väärtuses.

Kuigi A. Grenzsteini esimese nimestiku ja Sinodi nimestiku ilmumise ajaline vahe on väike, leidub Sinodi nimestikus küllaltki teoseid, mida asjata otsime Grenzsteini nimestikus.

Teaduslikest raamatuist puuduvad Grenzsteinil 10 raamatut. Selles liigis leiame teiste hulgas (mõlemas nimestikus) C. R. Jakobsoni Kooli lugemiseraamatu (I—III jagu); F. R. Kreutzwaldi Kodutohtri; Läti Hindreku kroonika; Körberi „Mailma aiaramatu“ jne.

Mis puutub juturaamatuisse, siis puudub Grenzsteinil 117 raamatut, millised on oma sisult võrdlemisi nigelad ja selle tõttu nende väljajätmine täiesti õigustatud. Huvitav on märkida, et mõlemas nimestikus leiduvad peaaegu kõik Kreutzwaldi tööd, alates Kalevipojaga, samuti J. Pärna omad. Teiste hulgas leidub ka võrdlemisi rohkesti, muidugi niipalju kui neid selleks ajaks oli ilmunud, Koidula ja Jannseni töid, viimase omi küll vähem. Ei puudu ka Jobso „Hohrosi lossi preili“ ja „Mai Roos“.

Kõige suurem vahe Grenzsteini ja Sinodi nimestiku vahel on vaimulikus kirjanduses ja nimelt puudub Grenzsteinil 200 köitest tervelt 169 köidet. Seletatav on see sellega, et viimases osas on Sinodi nimestikku paigutatud igasugused palveraamatud.

Võrreldes neid kaht nimestikku, peab tunnistama, et Grenzsteini nimestik on eeskujulikult koostatud ja seda nimelt sisulise valiku suhtes. Eesti klassiline kirjandus on seal täiel määral esitatud. Sinodi nimestikus aga leidub suurel hulgal ballasti, mis nimestiku väärtuse mitmeti küsitavaks teeb.

Üldiselt on vähe teada, kuivõrd need nimestikud otseselt on kasutamist leidnud. Siiski on Grenzsteini nimestik

rahva hulgas levinenud ja abistanud nii mõndagi raamatukoguhoidjat oma kogu täiendamisel.

Olukorra muutudes pööras Vene valitsus ka rohkem tähelepanu raamatukogude koostisele ja nii leiamegi sajandi vahetusel juba ametlikke soovitatud raamatute nimestikke.

K. Kullango.

Saksa raamatukogunduse alal

algas natside võimuletuleku järele suur ümberkorraldus. Alati kõigepealt sellest, et puhastati raamatukogud soovimata kirjandusest. Välja heideti eeskätt natslikule vaimule vastuvõtmatu marksistlik kirjandus. Sama saatuse osaliseks sai ka vabameelne-demokraatlik ja rahuaateline kirjandus. Raamatukogud pidid loobuma kõike lugeda pakkuvast erapooletusest ja selle asemele seadma isiku ja ühiskonna kasvatamise natslikus vaimus. Eemaldada tuli kõik, mis Saksa rahvusele ja rassile võõras. Musta nimestikku sattusid maailma-kuulsusega kirjanikud: Stefan Zweig, Heinrich Mann, Arthur Schnitzler, Lion Feuchtwanger, Henri Barbusse jne. Kuid armu ei antud ka vanadele ajaviite-kirjanikele, nagu H. Courths-Mahler, E. Marlitt, N. Eschstruth ja teised. Ka nende teosed, kui aja vaimule mittevastavad, kõrvaldati raamatukogudest. Puhastustöö järele vähenesid mõnede raamatukogude koostised 50—60 protsenti, üksikutel juhtudel koguni enam. Osa eemaldatud kirjandusest müüdi makulatuuriks, osa paigutati arhiivi, osa lihtsalt põletati. Eriti oli põletamine puhastustöö alul moes. Asemele võeti natside poliitiline kirjandus. Hitleri „Mein Kampf“ peab kõigis raamatukogudes saadaval olema, nagu Nõukogude Venes Lenini ja Stalini teosed. Raamatukogud peavad Saksas niisamuti olema rahva poliitilise kasvatuse abinõuks, nagu nad seda on Nõukogude Venes.

Et raamatukogusid selles sihis paremini ära kasutada, on asunud nende juhtimise põhjalikule reformimisele. Kõik rahvaraamatukogud, mis varem töötasid omaette, on nüüd ringkondade viisi allutatud riiklikule nõuandlale (Beratungsstelle), mida juhivad ühe vastava ringkonna suurema raamatukogu juhataja kõrvalametina. Nõuandla ülesandeks on hoolitseda oma ringkonna raamatukoguhoidjate kutselise ettevalmistuse eest, teostada plaanikindlat raamatukogunduse arendamist, anda nõu ja juhatust tehnilistes küsimustes ja

raamatute valikus. Nõuandla esimehel on õigus tagandada ametist poliitiliselt kahtlasi ja saamatuid raamatukoguhoidjaid. Raamatukogude puhastamises ebasobivast kirjandusest on nõuandla esimehel kaaluv sõna. Uute raamatute ostmiseks ja kingitud raamatute kogusse paigutamiseks on nõuandla esimehe nõusolek tarvilik.

Kõik nõuandlad on maade (osariikide) viisi allutatud vastava maa nõuandlale. Üleriikliku nõuandlana töötab Preisi riiklik nõuandla, kes seega juhib tervet saksa raamatukogunduse tööd ülemalt poolt saadud juhiste järgi.

Raamatukogunduse arendamise sihiks on, et igas kooliringkonnas oleks oma raamatukogu. Seda sihti tahetakse saavutada pikkamisi, võttes arvesse olevaid jõudusid ja rahalisi võimalusi. Kuna üksikud väikeste maakohtade raamatukogud ei suuda enesele soetada suuremat koostist, siis on nõuandlate juures ette nähtud „täiendusraamatukogud“, kust lugejad neid raamatuid võivad saada, mida ei leita kohalikus raamatukogus.

Väikeste raamatukogude ülalpidamiseks tarvilik raha saadakse kohalikest sissetulekuist, maakonna summadest ja riigi toetustest, mis antakse peamiselt vaesemate kogukondade raamatukogude reorganiseerimiseks. Et vähendada raamatukogude tehnilise korralduse kirevust, mis raskendab ülevaate saamist ja takistab plaanikindlat ülesehitamist, on antud juhiseid töö ühtlustamiseks.

Raamatute ostmise ja korraliku köitmise kergendamiseks on loodud Leipzigi raamatukogudele ühine sisseostu keskus. Keskus müüb ka kõiki rakendusmaterjale, mis raamatukogudele tarvitamiseks soovitatud ja lubatud. Keskuse kasutamine on vabatahtlik. Keskus peab laos ainult neid raamatuid, mis sellekohane komisjon raamatukogudele on soovitanud.

Nagu nähtub viimasest statistilisest kokkuvõttest, olid Saksamaal 1934. aastal töötamas rahvaraamatukogud 15.400 paigas, kus elas 45.600.000 inimest. Võrreldes Saksa riigi elanike üldarvuga on raamatukogudega varustatud ainult 69,1 protsenti elanikest. Neil raamatukogudel oli kokku 10.500.000 köidet, mis teeb ühe elaniku kohta 0,23 köidet. Laenutati kõigest kogudest kokku 1933./34. a. 21.700.000 köidet. Ühe elaniku kohta tuli kõigest 0,45 loetud raamatut. Tuleb nentida, et saksa raamatukogud on õige nõrgalt varustatud raamatutega ja ka kasutamine on väga loid.

Peale paigaliste raamatukogude oli veel 144 rändraamatukogu, kes teenisid 5962 kogukonda kogusummas 5,1

miljoni inimesega. Raamatukogunduse arendamise kavas on ette nähtud, et kõik rändkogud asendatakse paigaliste raamatukogudega.

Raamatukoguhoidjate organiseerimisest.

Hulk aastaid on elanud Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing peaaegu ühel ja samal tasemel.

On juurde tulnud uusi liikmeid ja usaldusmehi, kuid samal ajal ka lahkunud.

Põhjusti, millised on takistanud raamatukoguhoidjate elavamat ja edukamat tegevust, on mitmesuguseid. Raamatukoguhoidja, kes tõsist huvi tunneb oma ala vastu, on alati tegevuses oma raamatukogu huvides. Iga koguhoidja tahab ja peab võimalikult palju lugema, et teadlik olla kirjanduse valikust ja hindamisest, kuna meil krediitide vähesus paljude raamatukogude juures määrab juba ette uuele kirjandusele õige kitsad piirid. Sellepärast tuleb hoolega valida.

Iga raamatukogu, mille elu ja käekäik on normaalne, kasvab nii raamatute kui ka lugejate arvult. Loomulikult kasvab ka tööhulk neis raamatukogudes, kuid paljudes jääb koguhoidjate arv ikka endiseks.

Linnades on koguhoidjail siiski paremaid võimalusi organiseerimiseks, kuna neid on rohkem koos. Kuigi ka linnas leidub takistavaid asjaolusid, on neist siiski võimalik üle saada. Alles mõni aeg tagasi teatati ühest suuremast linnast, et pole lootusi koguhoidjate organiseerimiseks, ei iseseisva ühinguna ega ERühingu osakonnana. Nüüd, kus on tegevusse astunud ka välistegurid, tuli uus teade, et pooldatakse tegutsemist osakonnana. Maal asuvad koguhoidjad isoleerituina ja üksikuina ning selle tõttu on organiseerimist raskem läbi viia. Kuid üksikul liikmel on siiski kergem ühendusse astuda ja läbi käia lähemas linnas asuva organisatsiooniga kui kaugel pealinnas asuva Ühinguga, kuhu satutakse harva.

Arvatavasti on organiseerimise küsimus uue tõuke saanud Raamatu-Aasta mõjul.

Nii kirjutab „Päevaleht“ 11. nov. l. a.: „Möödunud suvel Tallinnas peetud Harjumaa raamatukoguhoidjate päeval tunnistati teatavasti vajalikuks astuda samme maakondlike raamatukoguhoidjate ühingute ellukutsumiseks üle riigi, kuna selleks on ammu vajadust tuntud nii raamatukogunduse arengu kui ka raamatukoguhoidjate kutsehuvilise organiseerimise huvides.

Samal korral tehti neljaliikmelisele toimkonnale ülesandeks astuda samme Harjumaa raamatukoguhoidjate ühingu asutamiseks ning peeti vajalikuks, et kõik raamatukoguhoidjate ühingud koonduksid üleriiklikult liitu ja et praegune Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing kui vanim ja vist ka ainus Eesti raamatukogundust arendav organisatsioon, muudaks oma põhikirja ülemaalse liidu nõuete kohaselt ja võtaks kohapealsete ühingute organiseerimise ülesande enesele.

Ülaltoodud sooviavalduste teostamiseks pöördus nüüd Harjumaa Koolivalitsus Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu juhatuse poole ette-

Bernhard Linde

Kirjanik, arvustaja ja kirjastaja pühitses 4. IV. 1936. aastal oma 50-aastast sünnipäeva. Suure raamatuseõbrana omab hra B. Linde umbes 13.000-kõitelise isikliku raamatukogu ja on juba aastaid E. R. Ühingu liige.

panekuga, et raamatukoguhoidjate päeva otsused seal kaalumisele võetaks, koostataks kohalike raamatukoguhoidjate organisatsioonide normaal-põhikiri ning selle saatmisega pöörduks kõigi koolivalitsuste poole ettepanekuga tähendatud ühingu te ellukutsumiseks igas maakonnas."

Sama küsimuse kohta ilmus märkus ka „Vaba Maa“.

Juba 24. nov. l. a. teatas „Vaba Maa“ järgmist: „22. nov. peeti Petseris linna raamatukogu ruumes Petserimaa raamatukoguhoidjate koosolek, kus pandi alus maakondlikule raamatukoguhoidjate ühingule.

Uue ühingu juhatus valiti järgmises koosseisus: A. Liiv — esimees, K. Hirv — sekretär, J. Karro — laekur ja M. Palgi — juhatuse liige. Üldiselt Petserimaa raamatukogude olukorda valgustades leiti, et Petserimaa raamatukogud on üle maa kõige halvemas olukorras, kuna ei saada tarvilikul määral toetust nende täiendamiseks. Olukorra parandamiseks otsustati maakonnas ellu kutsuda keskraamatukogud, kust üksikud halvemas olukorras olevad raamatukogud võiksid vahetuse teel raamatuid saada.

Kõige enne kutsutakse keskraamatukogud ellu Petseris ja Värskas."

Nagu eelmisest selgub, on olemas eeldusi raamatukoguhoidjate organiseerimiseks. Ainult on vajalik kõhklemata tegevusse astuda. Oma ühingu asutamisega on Petseri eeskujuks teistele.

Oleks soovitav, et kõik raamatukoguhoidjad, ka need, kes seni oma organisatsioonist eemal olnud või emale jäänud, teatavad oma arvamistest ja soovidest, kuidas raamatukoguhoidjaid organiseerida.

Kõigi raamatukoguhoidjate huvides on, et see küsimus leiaks kõige parema ja otstarbekohasema lahenduse.

M. Nael.

Kutsetunnistuse omanike loetelu.

Haridusministeeriumi Koolivalitsuse poolt on raamatukogujuhataja kutsetunnistus antud järgmistele isikutele:

I järgu kutsetunnistus.

1. Johannes Aavik	8. Alma Jürman
2. Aleksander Kurvits	9. Armida Kettam
3. Aleksander Sibul	10. Hilda Lõvi
4. Friedrich Puksov	11. Alma Pulst
5. Viktor Viilup	12. Ene Liivand
6. Gottlieb Ney	13. Mesike Päärt-Ploompuu
7. Helene Mugasto	14. Edgar Oissar

15. Leo Tiik	34. Markus Univer
16. Ervin Limberg	35. Märt Meos
17. Aimi Paas-Hiir	36. Jaan Johanson
18. Meta Koch-Kirsipuu	37. August Kaalep
19. Armilde Kalpus	38. Villem Altoo
20. Johannes Saar	39. Märt Uik
21. Johannes Kiiwet	40. August Kõiv
22. Julius Grüntal	41. Aleksander Kurvits
23. Juhan Lang	42. Johann Koppel
24. Christian Brüller	43. Johannes Lindvers
25. Märt Raud	44. Magda Oja
26. Mihkel Roots	45. Margareta Grassmann
27. Jaan Karu	46. Hilda Asandi
28. Erich Muuga	47. Meinart Meiusi
29. Hugo Summer	48. Hellmuth Weiss
30. Aleksander Tamm	49. Jüri Sügis
31. Juhan-Albert Luur	50. Jüri Räni
32. Hans Linsi	51. Karla Evald Liivola
33. Gustav Reial	52. Erika Kurlenz.

II järgu kutsetunnistus.

1. Aleksander Jõulmaa	24. Nikolai Raudsik
2. Rudi Alas	25. Peeter Paavel
3. Jüri Sügis	26. Marie Palgi
4. Salme Ugaste	27. Adele Odelandt
5. Meeri Mägi	28. Linda Nikopensius
6. Maria Kuusik	29. Jaan Varend
7. Ida Sutt	30. Mari Krass
8. Jüri Räni	31. Kristjan Hirv
9. Aino Ploom	32. Richard Kärtmann
10. Rosalie Karheiding	33. Sulev Maavara
11. Albert Seppel	34. Feliks Toode
12. Erna Krossenberg	35. Jenny Rebane
13. Gustav Sool	36. Johan Sirk
14. Anna Sihv	37. Eduard Paas
15. Ustav Renn	38. Berta Klaad
16. Tiiu Raun	39. Johan Raieste
17. Ljubov Päss	40. Valter Kõiver
18. Magda Oja	41. Eduard Org
19. Karl Mötte	42. Eduard Tamm
20. Friederike Merits	43. Tamara Selling
21. Valentina Kuusik	44. Anna Meiner
22. Elise Andressel	45. Karoline Langebraun
23. August Ahven	46. Maria Kaasik

47. Jüri Antsmaa
48. Linda Heinsalu
49. Marta Kaasik
50. Liidia Kirsipuu
51. Helene Korodi

52. Ella Puusepp
53. Salme Roos
54. Marion Rosenkranz
55. Leida Talvet
56. Erich Tamm.

Kroonika.

SIHTASUTIS „EESTI RAAMATUFOND“ ASUTATUD.

Alates käesoleva aasta novembrist on Haridusministeeriumi juures ellu kutsutud Sihtasutis „Eesti Raamatufond“, mille eesmärgiks on: 1) eesti kirjanduse ja teaduse, esijoones rahvuslike ning kodumaiste teaduste edendamine ja soodustamine; auhindamiste, stipendiumide, töötasude ja muude aineliste toetuste andmise näol; 2) kirjanduslike ja teaduslike teoste väljaandmise soodustamine ja nende propageerimine kodumaal ja väliseestlaste seas, niisamuti maailmakirjanduse suurteoste tõlkimise soodustamine; 3) eesti raamatu tõlkimise soodustamine väliskeeltesse ja eesti raamatu propageerimine välismail; 4) eesti raamatu välimuse tõstmine.

Sihtasutise alusvara moodustub haridusministri poolt Raamatu-aasta fondist üleantavast 30.000 kr. suurusest summast, mida võidakse täiendada annetustega ja toetustega. Viimaste hulgas on märgitud ka riigi poolt määratud ja kultuurkapitali toetused.

Sihtasutise nõukokku kuuluvad haridusminister või tema esindaja, kes on ühtlasi ka nõukogu esimees, ja järgmised asutised oma esindajaga: Haridusministeerium, Välisministeerium, Riikl. Propag. Talitus, Tartu Ülikool, Tall. Tehnikainstituut, E. Kirjanikkude Liit, E. Kirjand. Selts, Kirjastajate ja Raamatukauplejate Ühing, E. Kultuurkapit. kirjand. sihtkapitali valitsus, E. Kultuurkapit. kujut. kunstide sihtkapitali valitsus, Trükitehnikasüsteemide Ühing, iga isik või asutus, kes on annetanud fondi 5.000 või enam krooni või määranud perioodilise auhinna 2.500 kr. suuruses või enam, ja vähemate summade annetajate poolt kokku 2 esindajat nende valimise järgi.

Uus sihtasutis on end juba korraldanud ning valinud enesele juhatuse. Esimeheks on ministeeriumi esindaja dr. J. Vasar ja abiesimeheks kirjanik Fr. Tuglas. Ka on valitud auhindamis-komisjonid 1) ilukirjanduse, 2) teaduslike ja populaarteaduslike teoste ning 3) raamatuillustreerimise ning trükitehniliselt kauneima raamatu auhindamiseks. Komisjonid lõpetasid juba detsembris oma töö 1935. a. toodangu suhtes ja auhinnad jagati vastavaile isikuile ja asutistele välja.

On kahju, et E. Raamatukoguhoidjate Ühing pole esindatud „E. Raamatufondi“ nõukogus.

ARHIIVRAAMATUKOGU MAJALE JUURDEEHITIS.

Arhiivraamatukogule 1924. a. ostetud ruumikas maja on kitsaks jäänud, kuna raamatukogu on jõudsasti kasvanud, omades praegu juba üle 130.000 köite. Peale selle on samas majas saanud ulualust E. Rahvaluule Arhiiv, Bibliograafia Asutis ja E. Kultuurilooline Arhiiv, mis omalt poolt on aidanud esile kutsuda ruumi kitsikust, nii et raamatukogu dubletteksemplare on tulnud juba paigutada põõningule.

Ruumikitsikust kavatsetakse lahendada majale tiibhoone juurdeehitamise teel, milline oleks raamatute magasiniks, mahutades viiele korrale kuni kolm kilomeetrit jooksvaid riuleid. Ehituse juurde asutakse juba eeloleval kevadel.

ROOTSI RIIGIBIBLIOTEKAAR TARTUS.

Balti riikide 2. väimse koostöö kongressist Tartus 29.—30. novembril võttis Rootsi esindajana osa Kuningliku Raamatukogu direktor, kes ühtlasi on ka Rootsi riigibibliotekaariks, dr. J. Collijn, kes on tuntumaid nimesid mitte üksi raamatukoguhoidjate peres, kelle rahvusvahelise ühingu kauaaegseks esimeheks ta on olnud, vaid ka uurijana, eriti aga kirja, raamatu ja ajaloo alal.

Tartus viibides külastas dr. C. Ülikooli Raamatukogu ja Arhiivraamatukogu. Esimeses huvitasid teda peamiselt seal leiduvad vanemad 16. sajandist pärit olevad trükised, kuna Arhiivraamatukogu oli külalise huvikohaks kui Rootsi Kuninglikule Raamatukogule oma sihtidelt ja ülesannetelt analoogiline asutis. Ka on dr. Collijn'il ja Arhiivrmtk. juhatajal R. Antik'ul isiklik tutvus alates 1930. aastast, mil viimane viibis E. Rmtkh. Ühingu esindajana Rahvusvahel. Raamatukoguh. Liidu konverentsil Stokholmis, olles seal dr. Collijn'i külaliseks.

TEADUSLIKUD- JA ERIRAAMATUKOGUD LÄHENDATAKSE.

Riigiraamatukogule uue seaduse väljatöötamisel on mõeldud ühtlasi lahendada ka teaduslike ja eriraamatukogude ning nende juhatajate koostöö küsimus. Eeskätt tahetakse ministeeriumide ja teiste valitsusasutiste raamatukogud seada Riigiraamatukogu alla, nii et viimane kujuneks valitsusasutiste ja ministeeriumide keskraamatukoguks. Edasi on mõeldud, et Riigiraamatukogu peaks pidama ka lähemat kontakti teiste meie suuremate raamatukogudega, nagu Tartu Ülikooli-, Tall. Tehnikainstituudi-, Kaitseväe Õppeasutiste-, Arhiivraamatukoguga jt. See kontakt oleks peamiselt vastastikune tegevusest informeerimine, juurdekasvu nimestiku vahetamise ja nõupidamiste

teel, ühiste algatuste läbiviimiseks jne., kusjuures need loendatud raamatukogud ei oleks mingisuguses alluvas vahekorras Riigiraamatukoguga, vaid see oleks Riigiraamatukoguga kontakti pidamiseks. Vas-tavaid nõupidamisi kutsuks kokku Riigiraamatukogu juhataja.

TARTU LINNA KESKRAAMATUKOGUL UUED RUUMID.

Tartu linna keskraamatukogu algas oma tegevust 1. okt. 1936. a. uutes ruumides, mis asuvad Kompanii 5, teisel korral. Kasutamiseks on neli suuremat ruumi, mille pindala ligi 400 ruutmeetrit ja peale selle kolm vähemat ruumi, nimelt köitjaruum, kantselei ja juhataja kabinett. Ühe ühise pikliku ruumi moodustavad kataloogi-ruum (28 rm.) ja raamatute magasin (161 rm.). Teine suurem ruum on ajalehtede lugemissaal (96 rm.), kolmas — kohallugemis-ruum ja käsikogu (48 rm.) ja neljas tagavara laoruum (40 rm.). Raamatute laenutamine toimub magasiniruumi ühes otsas (kasutami-seks 42 rm.), kusjuures esimese ja tagumise riuliterea vahemaaks on ligi 17 meetrit.

Tartu linna raamatukogu uute ruumide jaotuse juures on arves-tatud ümberehitatava maja alusmüüridega ega pole aluseks võetud tänapäeval kindlaks kujunenud av. raamatukogude tsentraliseeritud põhiplaan, kus raamatukogu ruumide jaotuses keskkohaks on laenu-tamisosakond ja riulite read moodustavad kaare ümber laenutamis-šaltri. Ka kohallugemisruumi pääseb ainult ajalehtede lugemissaali kaudu. Kuigi raamatukogu seisukohast on ruumide jaotus teataval määral ebaotstarbekohane, siiski endiste ruumidega võrreldes jäta-vad nad imposantse mulje oma puhtuse ja valgustuse poolest.

Tartu linna I haruraamatukogu töötab 1. sept. s. a. uutes ruu-mides, Riia tän. 105.

SUUREM RAAMATUKOGUNDUSLIK KÄSIRAAMAT ILMUMAS.

1937. aasta algul hakkab ilmuma Eesti Kirjastuse Koopera-tiivi väljaandel ja Arhiivraamatukogu juhataja R. Antik'u toimetamisel suurem (umbes 800 lehek.) raamatukogunduslik käsiraamat, milline on kavatsatud õige ulatuslikuna ja oma suuruse ning küsimuste haar-de poolest vastaks ta välismaade sellelaadilistele suurematele käsiraa-matutele.

Käsiraamat ilmub viies eri osas, millest igaüks on omaette ter-vik, nii et eriosad on omandatavad ja kasutatavad ka üksikult. Osade kirjutamine on usaldatud meie parimatele asjatundjatele, kes tööta-vad raamatukogudes juhtivatel kohtadel, kes on juhtinud kursusi ja on Haridusministeeriumi juures asuv. raamatukogunduse komisjonis, nagu Ülikooli Raamtuk. juhat. F. Puksoo, Tallinna Keskraamatuk. ju-

hat. A. Sibul, kirjandusloolane ja raamatukoguhoidja H. Mugasto-Johani jt.

Käsiraamat sisaldab järgmisi iseseisvaid eraldiilmuvaid jagusid:

- 1) Kirja, raamatu ja raamatukogude arengulugu (F. Puksoo'lt),
- 2) Kataloogid ja kataloogimine (R. Antik'ult),
- 3) Kirjanduse valik ja liigitamine (H. Mugasto-Johani'lt),
- 4) Raamatukogu tehnika (A. Sibul'alt) ja
- 5) Mitmesuguseid raamatukogunduslikke küsimusi mitmelt autorilt.

TARTU ÜLIKOOLI RAAMATUKOGU

kasutatakse nagu näitab statistika, kõige elavamalt oktoobri-, veebruari- ja märtsikuul. Kasutavad rohkem naised kui mehed. Nii tuleb iga 2,5 naisüliõpilase kohta üks Ülikooli Raamatukogu kasutaja, kuna iga 4,4 meesüliõpilase kohta tuleb alles üks kasutaja. 1. IV 1935 — 1. IV 1936 on üliõpilased laenutanud 32.000 teost, mis iga laenaja kohta teeb keskmiselt 40 teost. Päevas käib keskmiselt 60 laenu-tajat, kes laenutavad keskmiselt 150 köidet.

Dr. Hellmuth Weiss

Eestimaa Kirjanduse Ühingu raamatukogu juhataja. Raamatu-aasta puhul annetas riigivanem dr. Weissile Kotkaristi, sest tänu viimase leidlikkusele ja asjatundlikkusele leiti E. K. Ühingu raamatukogus katkendeid eesti vanimast raamatust Wanradt-Köll'i „Katekismusest“ 1535. aastast. Dr. W. on 1930. a. alates ERühingu liige.

HARIDUSMINISTEERIUMI RAAMATUKOGUDE KOMISJONIST

lahkunud Viktor Viilupi asemele, kes määrati Petserimaa koolinõunikuks, on nimetatud uueks raamatukogude komisjoni liikmeks M ä r t R a u d.

TALLINNA LINNA RAAMATUKOGUDE VÖRK,

mis koosneb kesk- ja neljast haruraamatukogust, täienes läinud oktoobril laenutuspunktiga, mis avati Lasnamäe koolimajas. Esialgu on laenutuspunkt avatud kaks korda nädalas.

RAAMATUKOGUNDUSE KURSUSED.

Käesoleval aastal korraldati kolmed kursused. Esimene kursus peeti Tartus 6.—8. aprillini ja oli määratud koolinõunikele nende kutselise ettevalmistuse süvendamiseks. Kursusest võtsid osa kõik koolinõunikud. Lektoriteks olid R. Antik, A. Kurvits ja A. Sibul. Teine kursus oli Võrus 15.—20. juunini. Kuulajateks oli 22 raamatukoguhoidjat. Lektoritena esinesid Joh. Aavik, A. Kurvits, H. Johani, Fr. Puksoo, A. Sibul ja V. Viilup. Kolmas kursus peeti Tallinnas ja kestis 31. aug. — 10. septembrini. Kuulajaid oli 39 isikut. Lektoritena toimisid Joh. Aavik, M. Jürma, A. Kettam, A. Kurvits, H. Lõvi, Fr. Puksoo, A. Sibul ja V. Viilup.

KUTSEKSAMID RAAMATUKOGUHOIDJAILE

korraldati 1936. aastal Võrus ja Tallinnas. Võrus olid eksamid 19. ja 20. juunil II järgu ja Tallinnas 11. ja 12. septembril I ja II järgu raamatukoguhoidja kutse taotlejaile. Võrus ilmus eksamile 20 raamatukoguhoidjat, kelledest eksami sooritasid 17, kuna 3 läbi kukkus. Neist 17 eksami õiendanust said kutsetunnistuse kohe kätte 12, ülejäänud 5 saavad siis, kui esitavad täiendavad tunnistused praktika kohta. Tallinnas tuli eksamile 28 isikut. Eksami sooritasid 24, läbi kukkus 4. Neist 24-st said tunnistuse kohe kätte 16, kuna 8 saavad siis, kui esitavad täiendavad tunnistused praktika-aja kohta.

LOETAVAMAD RAAMATUD LINNADES.

Raamatukogude aruannetes on loeteldud 10 loetavat raamatut ja ühtlasi ka ära märgitud, mitu korda neid on laenutatud. Tehes iga teose kohta tema laenuskordade arvu järgi kokkuvõtte, saame

järgmised 10 loetavamad raamatut, mille juures iga teose taha on märgitud, mitu korda teda on laenutatud linnades 1935./36. aastal.

1. A. Tammsaare — Elu ja armastus	2029 korda
2. M. Metsanurk — Ümera jõel	1481 „
3. A. Tammsaare — Tõde ja õigus I	1067 „
4. O. Luts — Vaikne nurgake	980 „
5. M. Metsanurk — Punane tuul	947 „
6. A. Mälk — Surnud majad	903 „
7. A. Jakobson — Kolme Vaeva Tee	737 „
8. A. Gailit — Toomas Nipernaadi	610 „
9. J. Bojer — Viimne viiking	606 „
10. B. Alver — Tuulearmuke	574 „

Nagu sellest loetelust nähtub, on 10 loetavama raamatu hulgas üksainuke tõlketeos. See peaks selgesti tõendama, et meie publik tunneb suurt huvi algupärase kirjanduse vastu ja loeb seda.

LINNARAAMATUKOGUD 1935./36. AASTAL.

Avalike raamatukogude võrku kuulus läinud aruande-aastal linnades 39 raamatukogu. Esialgseil andmeil oli kõigis neis raamatukogudes 31. märtsil 1936. aastal kokku 246.351 raamatut. Iga linnaelaniku kohta oli raamatukogudes 0,74 köidet. Registreeritud laenajaid oli kogudel 48.199 hinge. Rahvastikust moodustab see 14,4 protsenti. Laenutati aasta jooksul 1.163.274 köidet. Võrreldes eelmise aastaga on laenusud tõusnud ümmarguselt 46.000 köite võrra. Laenus ei ole tõusnud mitte kõigis linnades, vaid ainult 10 linnas, kuna 8 linnas on ta koguni langenud võrreldes eelmise aastaga. Iga linnaelaniku kohta laenutati 3,5 köidet. Kulutati raamatukogudele üldse Kr. 122.241:38, sellest raamatute ostmiseks Kr. 24.488:23, köitmiseks Kr. 13.045:18, palkadeks Kr. 48.483:85. Eelmisel aastal kulutati raamatukogudele Kr. 118.645.—

RAHVUSVAHELISE RAAMATUKOGUDE KOMITEE

IX koosolek peeti käesoleval 30. ja 31. mail Varssavis. Komitee koosolekust võtsid osa 33 saadikut, kes esindasid 19 riiki ja 4 rahvusvahelist organisatsiooni. Komitee kinnitas lõplikult rahvusvahelise laenu-tuse määruste kava ja statistiliste vormide kuju.

NORRA RAAMATUKOGUDE SEADUSE

järgi, mis läinud aastal kehtima hakkas, peavad linna- ja maaomavalitsused ülal pidama raamatukogusid. Riiklikku toetust saab raamatukogu siis, kui kohalik omavalitsus kulutab raamatukogule vähe-

malt 50 norra krooni (umbes kr. 46.—). Toetust antakse ainult ühele omavalitsuse raamatukogule. Erandina võivad toetust saada ka ühingud, kui nende peamiseks ülesandeks on raamatukogu ülalpidamine. Kui omavalitsus kulutab raamatukogule 50—100 norra krooni, siis riik annab omalt poolt sama summa ja lisaks sellele veel erilise alaneva tabeli järgi 50—10 protsenti määratud summast. Kui kohalik toetus on 100—400 krooni, siis riik annab niisama suure summa. Tõuseb kohalik toetus üle 400 krooni, siis antakse riiklikku toetust sellekohase alaneva tabeli järgi, mille määrad kinnitab haridusminister. Riikliku toetuse ülemmäär ühele omavalitsusele on 3000 norra krooni.

Kui raamatukogul on olemas käsiraamatukogu ja lugemistuba, siis annab riik alla 10.000 elanikuga omavalitsusele lisatoetust $\frac{1}{4}$ summa suuruses omavalitsuse krediidist, kuid mitte üle 500 krooni. Raamatukogule, mis toimib maakonnas keskraamatukoguna, võib haridusministerium anda lisatoetust kuni 5000 kroonini. Kui parlamendi poolt määratud krediidist ei jatku, vähendatakse toetust suhteliselt, kuid toetust võib ka tõsta, kui saadakse rohkem krediiti.

Raamatukogude seadus näeb ette, et igas maakoolis, kus on vähemalt 12 õpilast, peab olema kooliraamatukogu. Riik annab, kui kohalik toetus kooliraamatukogule on vähemalt 25 krooni, niisama suure summa. Riigi toetus kooliraamatukogule ei tõuse üle 100 kroni.

Esimeseks keskraamatukoguks Norras on määratud Bergeni linna avalik raamatukogu.

NELJAKUULISE KURSUSE RAAMATUKOGUHOIDJAILE

korraldab Soome riiklik raamatukogunduse büroo 1937. aastal. Kursus algab 16. aug. ja kestab 15. dets. Vastu kavatakse võtta sellekohaste kutsetega kuni 30 kuulajat. Õppemaksu ei ole.

MAJA MAARAAMATUKOGULE.

Soome tööndusnõunik Kusta Hiekka Tamperelt on kinkinud oma kodukihelkonna Laitila raamatukogule maja ehitamiseks kr. 32.400.—.

ROOTSI LINNARAAMATUKOGUDES

oli 1. jaan. 1936. aastal raamatuid 1.665.099 köidet. Laenutati aasta jooksul 6.521.876 köidet. Iga linnaelaniku kohta tuli keskmiselt 3,1 laenatud raamatut, kuna elanike arv oli 2.095.500 inimest.

NELJAS PÖHJAMAAD RAAMATUKOGUDE KONGRESS

peeti 28.—30. juunini Helsingis. Kongressist võttis osa umbes 330 inimest, neist 120 raamatukoguhoidjat Rootsi, Norrast ja Taanist. Peale avamist ja mõnede ettekannete ärakuulamist jagunes kongress kaheks harrastusringiks: teaduslikud ja rahvaraamatukogud. Kanti ette hulk referaate ja võeti elavalt sõna referaatides ülestõstetud küsimuste kohta. Peale kongressi lõppu tegi osa kongressi liikmeid ring sõidu Soomes.

TAANI AVALIKE RAAMATUKOGUDE VÕRKU

kuulus 1935./36. aastal 867 (eel. aastal 858) omavalitsuse raamatukogu. 31. märtsil 1936. aastal oli kõigis raamatukogudes kokku 2.517.814 köidet (eel. aast. 2.426.670 köid.). Laenutati aasta jooksul 9.654.675 köidet. Võrreldes eelmise aastaga on laenus kasvanud 378.603 köite võrra. Raamatukogudele kulutasid omavalitsused eesti rahas Kr. 1.590.517.—, seltsid ja ühingud Kr. 286.556.— ja riik andis toetusena Kr. 925.499.—. Elanikke oli Taanis 1936. aastal 3.750.000 hinge. Kulutus iga elaniku kohta raamatukogudele oli seega ümmarguselt 72 senti.

TAANI RAAMATUKOGUDE SEADUS,

mis kehtima hakkas 1920. aastal ja mida juba paar korda on revideeritud, oli läinud aasta alul jälle parlamendis uuesti läbivaatamisel. 7. aprillil võeti seadus parandatud kujul vastu. Võrreldes 1931. aasta seadusega on tehtud suhteliselt vähe muudatusi. Tähtsam muudatus on, et riiklikku toetust saab raamatukogu siis, kui kohalik toetus on vähemalt Taani kr. 100 (eesti rahas Kr. 80.—). Seni oli alammääraks Taani kr. 75.—. Iga keskraamatukogu saab riiklikku toetust Taani kr. 3.000.— ja lisaks sellele veel 20% kohalikust toetusest, kuid mitte üle kr. 6.400.—.

NÕUKOGUDE VENES

toimetati 1. oktoobril 1934. aastal üleriiklik raamatukogude loendus. Saadud andmete põhjal on nüüd tehtud esialgsed kokkuvõtted. Nagu neist nähtub, töötas Nõukogude Venes 1. oktoobril 1934. aastal 67.271 raamatukogu. Neist oli 7883 teaduslikku raamatukogu 94.266.000 köitega, 28.295 rahvaraamatukogu 65.410.700 köitega, 31.093 kooli- ja lasteraamatukogu 50.270.200 köitega. Raamatukogudest asub maal 64,1%, kuid raamatuid on neil kõigest 13,1% üld-

arvust. Rahvaraamatukogudest on ainult 31,1% raamatuid üle 1000 köite. Keskmiselt tuleb raamatuid ühe raamatukogu kohta linnades 5497 köidet ja maal 898 köidet. Lugejaid on 15 miljonit, neist linnades 74,4% ja maal 25,6%. Raamatukoguhoidjate kutseliseks ettevalmistuseks on asutatud 2 kõrgemat raamatukogunduse õppeasutist ja 28 raamatukogunduse tehnikumi. Kulutus raamatukogudele tõusis 1935. aastal 53 miljoni rublani.

SOOME RAAMATUKOGUDEST 1935. AASTAL.

Soomes töötas 1935. aastal „Kansanvalistus ja Kirjastolehti“ teatel 2110 raamatukogu, kes said riiklikku toetust. Neist oli linnades 55 (38 pea- ja 17 harukogu) ja maal 2055 raamatukogu (477 pea-, 1014 haruraamatukogu ja 564 laenutuspunkti).

Kõigis raamatukogudes kokku oli aasta lõpul 1.828.932 köidet (eelmisel aastal 1.728.095 k.). Laenutati samal aastal kõigist raamatukogudest 4.858.561 köidet. Sellest arvust langeb linnadele 2.719.695 ja maale 2.138.866 köidet. Viimastel aastatel on laenutus langenud, peamiselt linnades ja tööstuskeskustes, kuna maal selle vastu on tõusnud.

Laenajaid oli kõigil kogudel kokku 343.949 isikut. Elanike üldarvust moodustas laenajate arv 10 protsenti.

Raamatukogudele kulutati 1934. aastal, millise aasta kohta nüüd juba lõplikud andmed olemas, kokku 12.032.262 Soome marka 76 penni. 1933. aastal olid kulud 11.347.900 marka 90 penni.

KULUD RAAMATUKONDUSELE SKANDINAAVIAS JA SOOMES.

T a a n i 1937./38. aasta eelarve kavas on ette nähtud riikliku toetusena avalikele raamatukogudele Kr. 1.184.700.—. Käesoleva aasta toetus on Kr. 1.000.381.—.

R o o t s i s on tuleva aasta eelarve kavasse võetud riikliku toetusena raamatukogundusele Kr. 1.212.299.—.

N o r r a s on käesoleva aasta eelarves raamatukogundusele määratud riiklikku toetust Kr. 173.749.—. Tuleva aasta eelarve kohta puuduvad teated.

S o o m e s on 1937. a. eelarve kavasse võetud Kr. 289.510.—. Võrreldes käesoleva aastaga on raamatukogude toetus suurenenud Kr. 56.700.— võrra.

Kõik summad on toodud eesti rahas.

Raamatukogu

Raamatukogunduse ajakiri

V aastakäik

1936.

Tallinn, Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing, 1936.

Sisukord:

	Lk.
Fr. Puksoo. Eesti raamatu areng	1—6
R. Antik. Mõtteid isiklike koduste raamatukogude täiendamiseks ja korraldamiseks	6—12
K. Kullango. Ärkamisaja tegelased ja raamatukogu	12—14
A. Jõulmaa. Raamatu olevikust ja tulevikust	14—17
R. Antik. Eesti raamatu rareiteetsusest	17—21
K. Lenk. Miks maaraamatukogud kiratsevad	21—23
M. Jürma. II Balti riikide raamatukoguhoidjate kongress Tallinnas 5. ja 6. okt. 1935. a.	24—28
II Rahvusvaheline raamatukoguhoidjate ja bibliograafide kongress	28—29
Avalikkude raamatukogude tegevusest 1934./35. a.	29
Norra raamatukogudest	30
Avalikuks raamatukoguks Belgias	31
Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu tegevusest 1935. a.	31—35
E. R. Ühingu liikmete nimestik	36—37
A. J. Virumaa avalikud raamatukogud	37—38
A. Kalpus. Eesti raamatuasjanduse ja raamatukogunduse bibliograafia 1934	39—45
M. Nael. Raamat „talveunes“	45—46
Varia	46—48
F. Puksoo. Ühisettevõttest bibliograafia alal Balti riikides	49—53
A. Sibul. Raamatukogunduse arendamise sihtjoonist	53—61
M. Jürma. Raamatukogunduse arengust Tšehhoslovakkias	62—67
A—s. Mõtteid ja soove tegevushooajaks	67—69
J. Saar. Taani rahvaraamatukogundusest	70—78
K. Kullango. Vanemad soovitatud raamatute nimestikud	78—80
Saksa raamatukogunduse alal	80—82
M. Nael. Raamatukoguhoidjate organiseerimisest	82—84
Kutsetunnistuse omanike loetelu	84—86
Kroonika	86—94

ILMUSID:

Eesti Kirjanikkude Liidu Kirjastuse uudisteosed

A. JAKOBSON: Esimesed meheteod

Jutustusi. 236 lehekülge. Hind kr. 3.50.

Peategelased neis jutustustes on eranditult noored inimesed, kes püüavad kõigest jõust läheneda täiskasvanute elule, kuid peavad sealjuures läbi elama oma esimestele mehetegudele järgnevaid pettumusi. Autori stiil on asjalik, kompositsioon lihtne.

H. ADAMSON: Mälestuste maja

Luuletused. Hind kr. 2.50.

Rahvalähedane huumorinärv päästab Adamsoni selles raamatus luule üksindusest ja teeb ta siin üheks kõige ehtsamaks rahvuslikuks nähteks meie kirjanduses.

J. SEMPER: Tuuleratas

Luuletused. Hind kr. 2.50.

Semperi uus luuletuskogu sisaldab tunde hellusega laule „kadunud kodust“, teravapiirdelisi ajalaule, muljeid reisidest ning lõpuks filosoofilisi luuletusi. Kujutus on tihe, kuid selge. Suur osa luuletusi on seni trükist avaldamata.

P. VALLAK: Armuleib

Jutustusi. 248 lehekülge. Hind kr. 3.50.

Selles oma kaheksandas novellikogus P. Vallak jätkab eetiliste väärtuste otsimist inimeses, naeruvääristades ja lahates tema varjukülgi. Kuuludes meie tänapäeva novelli paremate meistrite hulka, Vallak pakub selle koguga väärtuslikku lisa oma seinisele toodangule.

Eesti Kirjanikkude Liidu Kirjastus

Tartus, Aia tän. 19. Posti jooksev arve 23-29.

PE $\frac{A}{3E}$ 866 5, 36, 2

Eesti Kirjanduse Seltsi

perioodiliste väljaannete omandamist pole veel keegi kahetsenud!

ELAV TEADUS — populaarteaduslik seeria, mis oma sisult seisab paremate välismaa sellelaadiliste väljaannete tasemel. Ainevalikult on ta vägagi eluline ja huvitav harilastele ja esitusviisilt arusaadav ka algkooli lõpetajaile. Moodsast kodukorraldusest praegusaja maailmapoliitikani, kosmose ääretusest üherakulise olese abitute liigutusteni ulatab ta valdkond: kõige mitmekesismad vaimu- ja loodusteadused leiavad peamiselt eesti teadlaste poolt usaldava esituse asjatundliku toimetuse juhatusel. Varustatud rohke pildimaterjaliga ning rõõmsate värviliste kaantega ilmub aastas 12 ca 112-lk. raamatut, à 1 kr., ette tellides 9 kr. aastakäik.

SUURMEESTE ELULOOD — biograafiline seeria, mis tutvustab maailma suurte isikute elu ja loomingut lapsepõlvest surmani, näitab võitlusi ja raskusi, võõraid maid ja rahvaid ja ajaloolisi aegu põneval ja kaasahaaraval kujul. Peale teadmiste rikastamise annavad elulood usku ja julgust ellu; väga tihti on kuulsaid mehi võrsunud kehvadest oludest ja nende elukäik on heaks eeskujuks igähele. Aastas ilmub 6 piltidega umb. 150-lk. raamatut, ette tellides 7 kr. 50 s. aastakäik.

MAAILMAKIRJANDUS — ilukirjanduslik tõlkeseeria maailmakirjanduse klassilisi teoseid nii proosas kui värsis. Ta koosseisu kuuluvad tööd, mida loetakse suuriks väärtsiks kõigi rahvaste juures, mis on alussambaiks Euroopa kultuurile ja mida õpitakse koolides. Teoste ainult nimepidi tundmine nende kättesaamatuse tõttu võõras keeles võib alles nüüd muutuda nende sisuväärtusest osa saamiseks; liiati nende tõlkijad valitakse parimate asjatundjate hulgast. Arvustus ongi MK esimesele, 1936. aastakäigule andnud täie tunnustuse. Aastas ilmub 6 umb. 300—600-lk. raamatut, à 3 kr. 75 s. — 6 kr., ette tellides 18 kr. aastakäik.

EESTI KIRJANDUS on kuukirjaks kõigile neile, kes huvituvad kirjanduse, keele, kultuuriloo, rahvaluule ja -teaduse küsimustest ja kes soovivad kursis olla ilmunud raamatutega. Olles eesti suurimaks kirjanduskäsitlejaks ja -arvustajaks, kannab ta kokku varenduse, mida võib tarvis tulla igal ajal — nüüd ja 10 ja 100 aasta pärast. Lisana ilmuvas „Eesti raamatute üldnimestikus“ on toodud hoolas billiograafia kõigist Eestis ilmunud (ja Nõukogude Vene eestikeelseist) trükiseist. Aastakäik 12 nr-t, à 50 s., ette tellides 5 kr. aastakäik.

EESTI KIRJANDUSE SELTS

Tartu, Aia 19, tel. 6-01, posti jooksev arve 20-36.